

การแข่งขันทางธนาคารและกำไรของธนาคาร : กรณีศึกษาในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 13 มิถุนายน 2564

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 2 สิงหาคม 2564

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 16 สิงหาคม 2564

ดร.อรรณสุดา เลิศกุลวัฒน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงผลกระทบของการแข่งขันทางธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคาร โดยพิจารณาการแข่งขันของธนาคารจากโครงสร้างตลาด อำนาจทางการตลาด และทางด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคาร โดยใช้กรณีศึกษาของกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำนวน 6 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และเวียดนาม ในช่วงปี พ.ศ. 2543–2562 ผลการศึกษาจากการประมาณการแบบ Generalized Method of Moments Estimation พบว่า การแข่งขันทางธนาคารส่งผลต่อกำไรของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ โดยหากธนาคารมีการแข่งขันที่ลดลง จะทำให้ธนาคารมีกำไรที่เพิ่มขึ้น โดยผลการศึกษาที่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งในกรณีการพิจารณาถึงการแข่งขันของธนาคารผ่านมุมมองทางด้านโครงสร้างตลาด อำนาจทางการตลาด และทางด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคาร นอกจากนั้นแล้วการศึกษายังพบว่า ขนาด ทุน สภาพคล่องที่มากขึ้น จะทำให้กำไรของธนาคารมีมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามความเสี่ยงของธนาคารในทรัพย์สินที่ถือครองและในการปล่อยกู้ และค่าใช้จ่ายในการบริหารของธนาคารที่มากขึ้นนั้น จะส่งผลให้กำไรของธนาคารลดลง งานวิจัยนี้จะเป็นแนวทางให้กับธนาคารของประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้สามารถปรับตัวกับสภาพการแข่งขันที่เกิดขึ้น ตลอดจนเป็นแนวทางให้กับผู้ดำเนินนโยบายในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับสภาพการแข่งขันของธนาคารในประเทศตนได้

คำสำคัญ : การแข่งขันทางธนาคาร กำไรของธนาคาร ธนาคารพาณิชย์ กลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

Bank Competition and Profitability: Evidence from Southeast Asian Countries

Received: June 13, 2021

Revised: August 2, 2021

Accepted: August 16, 2021

Dr. Attasuda Lerskullawat

Assistant Professor of Department of Economics,
Faculty of Economics, Kasetsart University

ABSTRACT

This research examines the effect of bank competition on bank profitability using the different aspect of bank competition including bank market structure, bank market power, and bank efficiency using case study of 6 Southeast Asian countries including Thailand, Indonesia, Malaysia, Philippines, Singapore, and Vietnam during period from 2000–2019. The result from the Generalized Method of Moments estimation shows that bank competition significantly affects bank profitability. The study finds that a decrease in bank competition will increase the bank profitability and this result is in line when using different aspects of bank competition in term of bank market structure, bank market power, and bank efficiency. Moreover, the study finds that a rise in bank size, capitalization, and liquidity leads to an increase in bank profitability. In contrast, bank asset quality and loan risk as well as higher in cost management will decrease bank profitability. This research will be a policy suggestion for commercial bank in the countries for adapt themselves with competition environment as well as being a policy implication for policy makers to stabilize the economy in a competitive environment in the banking system.

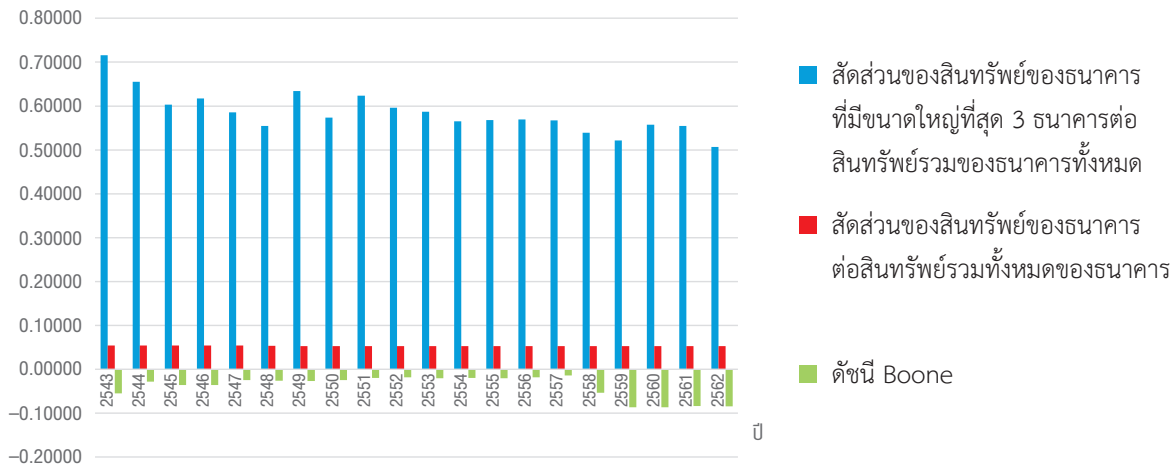
Keywords: Bank Competition, Bank Profitability, Commercial Bank, Southeast Asian Countries

บทนำ

ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสภาพคล่องในระบบการเงิน และมีบทบาทต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยหนึ่งในจุดประสงค์หลักของการดำเนินกิจการของธนาคารพาณิชย์จะเป็นไปเพื่อแสวงหาผลกำไรจากการดำเนินกิจการเช่นเดียวกับธุรกิจต่าง ๆ ดังนั้น กำไรของธนาคารจึงเป็นดัชนีสำคัญที่ชี้วัดถึงผลการดำเนินกิจการของธนาคารได้ โดยการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผลกำไรของธนาคาร โดยจากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า หากพิจารณาการแข่งขันของธนาคารทางด้านโครงสร้างตลาด (Market Structure Aspect) จะพบว่า หากธนาคารมีโครงสร้างตลาดที่กระจุกตัวมาก ธนาคารจะมีอำนาจการผูกขาดที่มากหรือมีการแข่งขันที่น้อยลง ซึ่งทำให้ธนาคารสามารถแสวงหากำไรได้มากขึ้น (Bain, 1951; Berger, 1995; Ayaydin and Karakaya, 2014) Loyd-Williams et al. (1994) และ Smirlock (1985) กล่าวว่า หากพิจารณาถึงการแข่งขันของธนาคารจากอำนาจทางการตลาด (Market Power Aspect) จะพบว่า ในตลาดที่ธนาคารมีอำนาจทางการตลาดหรือส่วนแบ่งตลาดที่สูง ธนาคารจะมีการแข่งขันที่ต่ำลง ซึ่งทำให้ธนาคารสามารถสร้างความได้เปรียบผ่านการออกผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่หลากหลาย และมีการปรับปรุงการบริการที่ดีกว่าคู่แข่ง ซึ่งทำให้ธนาคารมีอำนาจการตลาดในการตั้งราคา ซึ่งจะทำให้กำไรของธนาคารสูงขึ้น และหากพิจารณาการแข่งขันจากประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคาร (Efficiency Aspect) จะพบว่า ในตลาดที่ธนาคารมีประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดีขึ้นจากการบริหารจัดการที่ดี จะทำให้ธนาคารธนาคารมีต้นทุนการดำเนินงานที่ต่ำลงและมีโอกาสที่จะมีส่วนแบ่งตลาดที่สูงขึ้นและทำให้ธนาคารมีกำไรที่เพิ่มขึ้นได้ (Berger, 1995; Sathye, 2005; Kunwar, 2018)

ดังนั้น การแข่งขันของธนาคารถือว่าเป็นบทบาทสำคัญต่อกำไรของธนาคาร โดยหากธนาคารอยู่ในตลาดที่มีโครงสร้างที่กระจุกตัวสูงหรือมีการแข่งขันที่น้อย มีอำนาจทางการตลาดที่มาก และมีประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ดีจนทำให้มีส่วนแบ่งการตลาดที่สูงกว่าคู่แข่ง จะทำให้ธนาคารมีกำไรที่เพิ่มขึ้น โดยจากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า มีการศึกษาถึงผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารพาณิชย์ทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้ว (Goddard et al., 2004; Athanasoglou et al., 2006; Pasiouras and Kosmidou, 2007; Molyneux and Forbes, 1995) กำลังพัฒนา (Shair et al., 2019; Kunwar, 2018; Elfeituri, 2015; Sarpong-Kumankoma et al., 2018; Ayaydin and Karakaya, 2014) รวมทั้งประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Yuanita, 2019; Nurwati et al., 2014; Saif-Alyousfi, 2020) โดยการศึกษาในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่จะมุ่งในการศึกษาถึงปัจจัยอื่น เช่น ปัจจัยด้านฐานะทางการเงินของธนาคาร ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ที่มีต่อกำไรของธนาคาร (Iannotta et al., 2007; Kosmidou, 2008; Albulescu, 2011; Sufian and Chong, 2008; Bamsantia, 2012; Lee and Hsieh, 2013) โดยมีงานวิจัยส่วนน้อยที่ศึกษาในด้านผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรธนาคาร เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยงานวิจัยในกลุ่มประเทศในแถบเอเชีย โดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ยังไม่ได้รับความสนใจในการศึกษาเท่าที่ควร ซึ่งการศึกษาในกลุ่มประเทศดังกล่าวถือว่า มีความสำคัญและน่าสนใจในการศึกษา โดยในปี พ.ศ. 2550 ที่ประชุมอาเซียนครั้งที่ 13 ที่สิงคโปร์ได้ให้การรับรองต่อแผนแม่บทที่กำหนดอาเซียนไปสู่การเป็นประชาคมทางเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Community: AEC) โดยการส่งเสริมการแข่งขันของธนาคารนั้นได้ถูกบรรจุในความร่วมมือหลักด้านการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศในภูมิภาค และในปี พ.ศ. 2558 ที่ประชุมได้ให้การรับรองแผนแม่บทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2568 เพื่อส่งเสริมความร่วมมือของ AEC ให้ก้าวหน้ามากขึ้น โดยยังคงมีความพยายามในการขยายการแข่งขันของธนาคารออกไป โดยครอบคลุมการขยายการให้บริการของธนาคารพาณิชย์ให้มีความเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคมากขึ้น (ASEAN-Thailand Secretariat, 2019) โดยเมื่อพิจารณาสภาพการแข่งขันของธนาคารในประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำนวน 6 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และเวียดนามตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543–2562 ดังแสดงในภาพที่ 1 พบว่า มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น โดยข้อมูลจาก World Bank (2020) พบว่า ดัชนีที่สะท้อน

ถึงการแข่งขันของธนาคารด้านโครงสร้างตลาด ซึ่งคำนวณจากสัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุด 3 ธนาคารต่อสินทรัพย์รวมของธนาคารพาณิชย์ทั้งหมดมีแนวโน้มที่ลดลงจาก 0.71 ในปี พ.ศ. 2543 มาอยู่ที่ 0.50 ในปี พ.ศ. 2562 อีกทั้งดัชนีการแข่งขันของธนาคารทางด้านอำนาจการตลาดพบว่า มีแนวโน้มที่ลดลงจาก 0.054 ในปี พ.ศ. 2543 มาอยู่ที่ 0.053 ในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการแข่งขันทางธนาคารที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ดัชนี Boone ซึ่งเป็นดัชนีที่ชี้วัดการแข่งขันของธนาคาร โดยพบว่า ดัชนีดังกล่าวเป็นลบเพิ่มขึ้นจาก -0.05 ในปี พ.ศ. 2543 เป็น -0.08 ในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งสะท้อนว่า การแข่งขันของธนาคารในกลุ่มประเทศดังกล่าวมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 1: ดัชนีการแข่งขันของธนาคารในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำนวน 6 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และเวียดนามตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543–2562
ที่มา : World Bank (2020)

โดยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วพบว่า ประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังคงมีระดับการแข่งขันที่ต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยข้อมูลจาก World Bank (2020) พบว่าสัดส่วนเฉลี่ยของสินทรัพย์ของธนาคารที่มีขนาดใหญ่ที่สุด 3 ธนาคารต่อสินทรัพย์รวมของธนาคารทั้งหมดในสหรัฐอเมริกาและในสหราชอาณาจักรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543–2562 พบว่า มีค่าค่อนข้างต่ำ โดยอยู่ที่ 0.318 และ 0.490 ตามลำดับในปี พ.ศ. 2562 เมื่อเทียบกับประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.58 และดัชนี Boone โดยเฉลี่ยพบว่า มีค่าเท่ากับ -0.052 และ -0.067 ในสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรตามลำดับ เมื่อเทียบกับประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีค่าเฉลี่ยในช่วงเวลาดังกล่าวเท่ากับ -0.039

นอกจากนี้งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะศึกษาผลกระทบของการแข่งขันทางธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคาร โดยพิจารณาการแข่งขันของธนาคารจากมุมมองด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียว เช่น พิจารณาการแข่งขันผ่านโครงสร้างตลาดของธนาคาร ผ่านอำนาจตลาด ผ่านด้านประสิทธิภาพของธนาคารเพียงอย่างเดียว เป็นต้น ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคาร โดยพิจารณาการแข่งขันของธนาคารทั้งในด้านของโครงสร้างตลาด อำนาจทางการตลาด และด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคาร โดยใช้กรณีศึกษาในกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำนวน 6 ประเทศ ได้แก่ประเทศไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และเวียดนาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543–2562 เพื่อให้การศึกษาถึงผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารมีความครอบคลุม

การแข่งขันทางธนาคารและกำไรของธนาคาร :

กรณีศึกษาในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

มากขึ้น โดยงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในด้านการต่อยอดความรู้ทางวิชาการ และเป็นแนวทางต่อธนาคารในประเทศในกลุ่มให้สามารถปรับตัวพร้อมรับกับสภาพการแข่งขันที่เกิดขึ้นได้ ตลอดจนเป็นแนวทางให้กับผู้ดำเนินนโยบายในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับสภาพการแข่งขันของธนาคารในประเทศตนได้

บททวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการแข่งขันทางธนาคารและกำไรของธนาคาร

แนวคิดเกี่ยวกับการแข่งขันทางธนาคารและกำไรของธนาคารสามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวคิดหลักดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างของตลาดของธนาคารและกำไรของธนาคาร (Structure-Conduct-Performance hypothesis)

ผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อผลกำไรของธนาคารได้ถูกกล่าวถึงในแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างตลาดของธนาคารและผลการดำเนินงานของธนาคารหรือ Structure-Conduct-Performance hypothesis (SCP hypothesis) ที่กล่าวว่า หากโครงสร้างตลาดของธนาคารมีการกระจุกตัวที่มาก หรือมีธนาคารขนาดใหญ่จำนวนมากในตลาด จะทำให้ธนาคารมีอำนาจผูกขาดที่มาก และมีความสามารถในการแสวงหากำไรได้มากขึ้น เช่น การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงและอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ต่ำกว่าคู่แข่ง (Bain, 1951; Berger, 1995; Evanoff and Fortier, 1988) นอกจากนี้การแสวงหากำไรที่เพิ่มขึ้นอาจมาจากการสมรู้ร่วมคิดกัน เพื่อสร้างอำนาจการผูกขาด (Collusive Behavior) เช่น การร่วมกันกำหนดราคาที่สูง การจำกัดปริมาณการขายผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ธนาคารขนาดใหญ่ที่รวมตัวกันนี้สามารถสร้างอำนาจการต่อรองที่มากเหนือผู้บริโภคหรือลูกค้า ซึ่งนำไปสู่กำไรที่สูงขึ้นได้ (Tan, 2018; Sathye, 2005) ดังนั้นแนวคิดนี้เชื่อว่า หากโครงสร้างตลาดของธนาคารมีการกระจุกตัวที่มากขึ้น จะทำให้ธนาคารมีการผูกขาดที่มากหรือมีการแข่งขันที่น้อยลง ซึ่งทำให้กำไรของธนาคารมากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจทางการตลาด โดยเปรียบเทียบและกำไรของธนาคาร (Relative-Market-Power hypothesis)

สมมติฐานของอำนาจทางการตลาด โดยเปรียบเทียบหรือ Relative-Market-Power hypothesis (RMP hypothesis) กล่าวว่า หากธนาคารมีส่วนแบ่งตลาดที่สูงกว่า โดยเปรียบเทียบกับธนาคารอื่นในตลาด จะสามารถสร้างความได้เปรียบผ่านการออกผลิตภัณฑ์ทางการเงินหรือเครื่องมือทางการเงินที่หลากหลาย (Product Differentiation) รวมถึงสามารถปรับปรุงการให้บริการที่ดีและมีความหลากหลายมากกว่าคู่แข่ง ซึ่งจะทำให้ธนาคารมีอำนาจทางการตลาดที่สูงขึ้น เช่น มีอำนาจในการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ อัตราดอกเบี้ย การกำหนดนโยบายการลงทุนของธนาคาร เป็นต้น และสามารถทำกำไรได้มากขึ้น (Smirlock, 1985; Mirzaei et al., 2011) ดังนั้น แนวคิดนี้พบว่า เมื่อธนาคารในตลาดมีส่วนแบ่งการตลาดที่สูงขึ้น จะมีอำนาจการตลาดที่สูงขึ้นหรือการแข่งขันของธนาคารจะน้อยลง ซึ่งทำให้กำไรของธนาคารมีมากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการดำเนินงานและกำไรของธนาคาร (The Efficient Structure hypothesis)

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการดำเนินงานและกำไรของธนาคารหรือ The Efficient Structure hypothesis (ES hypothesis) กล่าวว่า กำไรของธนาคารที่เพิ่มขึ้นนั้น เกิดมาจากประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคารเป็นหลัก โดยหากธนาคารมีประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ดี ซึ่งเกิดจากความสามารถในการบริหารจัดการที่ดีของธนาคาร เช่น การปรับปรุงคุณภาพของระบบบริหารจัดการภายในธนาคาร และการปรับปรุงเทคโนโลยีในการบริหารจัดการภายในธนาคาร เป็นต้น

ซึ่งจะทำให้ธนาคารธนาคารมีต้นทุนการดำเนินงานที่ต่ำลงและมีโอกาสที่จะมีส่วนแบ่งตลาดที่สูงขึ้น และทำให้ธนาคารมีกำไรที่เพิ่มขึ้นได้ (Berger, 1995; Elfeituri, 2015) อีกทั้งหากธนาคารสามารถดำเนินงานด้วยประสิทธิภาพที่สูงขึ้น โดยมีต้นทุนต่อหน่วยในการดำเนินงานที่ต่ำ (Scale Efficiency) จะทำให้ธนาคารมีโอกาสที่จะมีส่วนแบ่งตลาดที่สูงขึ้นและสามารถทำกำไรให้เพิ่มขึ้นได้ (Sathye, 2005; Tan, 2018; Kunwar, 2018) ดังนั้น แนวคิดนี้กล่าวว่า กำไรของธนาคารที่เพิ่มขึ้นนั้นเกิดมาจากประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคารเป็นหลัก โดยเมื่อธนาคารมีประสิทธิภาพสูง จะทำให้ธนาคารมีโอกาสที่จะมีส่วนแบ่งตลาดและกำไรที่สูงขึ้นได้ (Sathye, 2005; Ayaydin and Karakaya, 2014)

ดังนั้น จากแนวคิดเกี่ยวกับการแข่งขันทางธนาคารและกำไรของธนาคารพบว่า หากการแข่งขันของธนาคารน้อยลง กล่าวคือ มีการกระจุกตัวที่มาก มีอำนาจทางการตลาดที่มาก และมีส่วนแบ่งการตลาดที่มากอันเกิดมาจากประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ดี จะทำให้ธนาคารมีกำไรเพิ่มขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบของฐานะทางการเงินของธนาคารและลักษณะความเป็นเจ้าของที่มีต่อกำไรของธนาคาร

ธนาคารที่มีฐานะทางการเงินที่ดีคือ มีขนาดใหญ่ ทุน และสภาพคล่องที่มาก จะสามารถทำกำไรได้มากขึ้น Ayaydin and Karakaya (2014) และ Berger (1995) กล่าวว่า ธนาคารที่มีทุนและสภาพคล่องที่สูง จะมีความสามารถในการปล่อยกู้ และมีโอกาสในการหาแหล่งเงินทุนจากภายนอก เช่น ลงทุนในตราสารทางการเงินในตลาดทุนและตลาดเงิน ดังนั้น ธนาคารจะมีโอกาสแสวงหากำไรได้มากขึ้น อีกทั้งธนาคารที่มีขนาดใหญ่ จะมีโอกาสในการแสวงหาผลตอบแทนจากแหล่งเงินทุนภายนอกที่มากและจะเผชิญกับต้นทุนที่ต่ำ เนื่องจากมีการประหยัดต่อขนาด (Economy of Scale) ที่มากกว่า ซึ่งทำให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่มากขึ้นกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับธนาคารขนาดเล็ก ดังนั้น ทำให้ธนาคารขนาดใหญ่มีกำไรได้มากขึ้น (Goddard et al., 2004; Flamini et al., 2009) นอกจากนี้ลักษณะความเป็นเจ้าของที่แตกต่างกันของธนาคาร มีส่วนทำให้ธนาคารมีความสามารถในการทำกำไรที่แตกต่างกันด้วย โดย Micco et al. (2007) และ Ahamed (2016) กล่าวว่า ธนาคารที่เป็นเจ้าของโดยรัฐ (State-Owned Bank) จะมีความสามารถในการทำกำไรได้น้อยกว่าธนาคารที่เป็นเอกชน (Private-Owned Bank) ทั้งนี้เนื่องจากประสิทธิภาพในการบริหารงานและการพัฒนาที่อาจต่ำกว่าธนาคารเอกชน การได้รับอภินิหารจากนโยบายรัฐที่มากกว่า รวมถึงอาจมีความเสี่ยงจากการต้องเข้าร่วมสนับสนุนทางการเงินให้กับโครงการของรัฐ ทำให้ธนาคารมีโอกาสน้อยในการนำเงินทุนไปลงทุน เพื่อแสวงหาผลตอบแทนภายนอกอย่างอื่น ดังนั้น ทำให้ธนาคารของรัฐอาจมีกำไรที่ต่ำกว่าธนาคารของเอกชนได้

นอกจากนี้แล้ว ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภายในธนาคารและการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายยังส่งผลต่อกำไรของธนาคารได้ โดยหากธนาคารมีการบริหารจัดการที่ดี เช่น การบริหารจัดการด้านต้นทุน การจัดการค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่ต่ำ เป็นต้น จะทำให้ธนาคารมีกำไรที่เพิ่มขึ้นได้ (Athanasoglou et al., 2006; Košak and Čok, 2008) Athanasoglou et al. (2006) และ Ahamed (2016) กล่าวว่า หากคุณภาพของสินทรัพย์ที่ธนาคารถือครองเป็นสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงค่อนข้างมาก เช่น สินทรัพย์ระยะสั้น ซึ่งผลตอบแทนมีความผันผวนสูง จะทำให้ธนาคารมีความเสี่ยงทางด้านเครดิตที่มาก ซึ่งจะทำให้กำไรของธนาคารให้ลดลงได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาถึงผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารที่ผ่านมาพบว่า การแข่งขันของธนาคารส่งผลต่อผลกำไรของธนาคารทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา Goddard et al. (2004) ศึกษาถึงผลกระทบของการแข่งขันทางธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารในทวีปยุโรปจำนวน 5 ประเทศ ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี สเปน และสหราชอาณาจักรตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992–1998 โดยพบว่า หากธนาคารมีการกระจุกตัวที่มากหรือมีการแข่งขันของธนาคารทางโครงสร้างตลาดที่น้อยลง จะทำให้กำไรของธนาคารมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของ SCP hypothesis Lloyd-Williams et al. (1994) ศึกษาถึงผลกระทบของการแข่งขันทางธนาคารที่มีต่อผลการดำเนินงานของธนาคารในประเทศสเปนในปี ค.ศ. 1986–1989 และ Molyneux and Forbes (1995) และ Pasiouras and Kosmidou (2007) ศึกษาในธนาคารในทวีปยุโรปในปี ค.ศ. 1986–1989 และในปี ค.ศ. 1995–2001 ตามลำดับ โดยพบว่า เมื่อธนาคารในตลาดมีการกระจุกตัวมากขึ้นหรือการแข่งขันของธนาคารทางโครงสร้างตลาดมีน้อยลง จะทำให้กำไรของธนาคารเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของ SCP hypothesis อีกทั้งยังพบว่า เมื่อธนาคารมีขนาดใหญ่และมีทุนมาก จะทำให้กำไรของธนาคารมากขึ้นด้วย ผลที่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Athanasoglou et al. (2006) ในประเทศกรีซ Staikouras and Wood (2004) ในธนาคารในทวีปยุโรป Pilloff and Rhoades (2002) ในสหรัฐอเมริกา และ Sathye (2005) ในประเทศออสเตรเลีย

Pawlowska (2015) ศึกษาผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารในประเทศโปแลนด์ในไตรมาสที่ 1 ค.ศ. 2007 ถึงไตรมาสที่ 2 ค.ศ. 2013 โดยพบว่า หากธนาคารมีส่วนแบ่งการตลาดที่มากขึ้นหรือมีการแข่งขันของธนาคารทางด้านอำนาจทางการตลาดที่น้อยลง จะทำให้กำไรของธนาคารมีมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ RMP hypothesis ในทำนองเดียวกัน Mirzaei et al. (2011) ศึกษาผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารในปี ค.ศ. 1999–2008 ซึ่งพบว่า หากส่วนแบ่งการตลาดของธนาคารมีมากขึ้นหรือการแข่งขันของธนาคารด้านอำนาจตลาดมีน้อยลง จะทำให้กำไรของธนาคารยุโรปตะวันตก 17 ประเทศมีมากขึ้น ซึ่งผลที่ได้สอดคล้องกับสมมติฐานของ RMP hypothesis เช่นเดียวกัน โดยผลที่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Košak and Čok (2008) ในกลุ่มยุโรปใต้และตะวันออก ซึ่งยังพบอีกว่า กำไรของธนาคารจะมีมากขึ้น เมื่อทุนของธนาคารมีมากขึ้น และใน Berger (1995) และ Smirlock (1985) ในสหรัฐอเมริกา

สำหรับกรณีศึกษาในประเทศกำลังพัฒนา Kunwar (2018) ศึกษาถึงผลกระทบของการแข่งขันทางธนาคารทางด้านโครงสร้างตลาดที่มีต่อผลการดำเนินงานของธนาคารในประเทศเนปาลในปี ค.ศ. 2011–2015 โดยพบว่า เมื่อธนาคารในตลาดมีการกระจุกตัวมากขึ้นหรือมีการแข่งขันที่น้อยลง จะทำให้กำไรของธนาคารเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของ SCP hypothesis ผลการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Shair et al. (2019) ในประเทศปากีสถานในปี ค.ศ. 2007–2017 โดยพบเพิ่มเติมว่า กำไรของธนาคารจะมากขึ้นหากธนาคารมีขนาดใหญ่และทุนมาก โดยลักษณะความเป็นเจ้าของของธนาคารไม่ได้ส่งผลต่อกำไรของธนาคารแต่อย่างใด เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Sarpong-Kumankoma et al. (2018) ในทวีปแอฟริกาจำนวน 11 ประเทศ ซึ่งพบเพิ่มเติมว่า กำไรจะมีมากขึ้นหากธนาคารมีขนาดทุนที่มากและมีอิสระทางการเงินที่มากขึ้น

Ayaydin and Karakaya (2014) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกำไรของธนาคารในประเทศตุรกีในช่วงปี ค.ศ. 2003–2011 โดยพบว่า หากธนาคารมีอำนาจทางการตลาดที่มากหรือมีการแข่งขันที่น้อยลง จะทำให้ธนาคารมีกำไรมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ RMP hypothesis โดยผลที่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Yahaya et al. (2015) ในประเทศไนจีเรีย และ Tan (2018) ในประเทศจีน ซึ่งยังพบอีกว่า กำไรของธนาคารจะลดลง หากธนาคารมีลักษณะการเป็นเจ้าของโดยรัฐ Samad (2008) ศึกษาในกรณีของธนาคารในบังคลาเทศในปี ค.ศ. 1999–2002 โดยพบว่า เมื่อธนาคาร

มีส่วนแบ่งตลาดที่มากขึ้น จะทำให้ธนาคารมีกำไรที่มากขึ้น อีกทั้งหากประสิทธิภาพในการดำเนินงานของธนาคารสูงขึ้น จะทำให้ธนาคารมีส่วนแบ่งการตลาดที่สูงขึ้นและมีผลกำไรที่มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของ RMP และ ES hypothesis Elfeituri (2015) ศึกษาถึงผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารในประเทศในกลุ่มตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือในช่วงปี ค.ศ. 1999–2012 โดยพบว่า หากธนาคารมีการกระจุกตัวมากขึ้น จะทำให้กำไรของธนาคารมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของ SCP hypothesis อีกทั้งยังพบว่า หากธนาคารมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่ดี จะทำให้ธนาคารมีส่วนแบ่งการตลาดที่สูงขึ้นและสามารถทำกำไรได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของ RMP และ ES hypothesis โดยยังพบว่า ธนาคารที่มีขนาดใหญ่และทุนมาก จะมีกำไรที่มากขึ้นด้วย

นอกจากนั้นแล้วการศึกษาที่ผ่านมายังพบว่า งานวิจัยทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาบางส่วนไม่ได้ศึกษาถึงผลกระทบของการแข่งขันทางธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารโดยตรง แต่มุ่งศึกษาเฉพาะผลกระทบของปัจจัยอื่น ๆ เช่น ปัจจัยทางด้านฐานะทางการเงินของธนาคาร (Iannotta et al., 2007; Kosmidou, 2008; Albulescu, 2015; Majid et al., 2007) ลักษณะความเป็นเจ้าของของธนาคาร (Iannotta et al., 2007) และสภาพเศรษฐกิจ (Kosmidou, 2008; Majid et al., 2007) เป็นต้น ที่ส่งผลต่อกำไรของธนาคาร

สำหรับการศึกษาในประเทศที่อยู่ในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ งานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า การศึกษาของกลุ่มประเทศดังกล่าวค่อนข้างจำกัด โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพียงบางประเทศและในกลุ่มประเทศในเอเชีย Yuanita (2019) ศึกษาผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารในประเทศอินโดนีเซียในช่วงปี ค.ศ. 2000–2015 โดยพบว่า เมื่อธนาคารในตลาดมีการกระจุกตัวมากขึ้นหรือมีการแข่งขันที่น้อยลง จะทำให้กำไรของธนาคารเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของ SCP hypothesis Nurwati et al. (2014) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการแข่งขันของธนาคารและกำไรของธนาคารอิสลามในประเทศอินโดนีเซียในปี ค.ศ. 1999–2011 โดยพบว่า หากธนาคารมีการกระจุกตัวที่มากขึ้น จะทำให้กำไรของธนาคารมีมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ SCP hypothesis อีกทั้งพบว่า ลักษณะความเป็นเจ้าของของธนาคารนั้นไม่ส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญต่อกำไรของธนาคารแต่อย่างใด Saif-Alyousfi (2020) พบว่า การกระจุกตัวของธนาคารที่มากขึ้น ทุนของธนาคารที่สูง ตลอดจนความเสี่ยงของธนาคารที่ต่ำ จะทำให้กำไรของธนาคารในทวีปเอเชียจำนวน 47 ประเทศ (รวมธนาคารในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) จะเพิ่มขึ้น อีกทั้งการศึกษาส่วนใหญ่ในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นพบว่า ไม่ได้มุ่งศึกษาถึงผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารโดยตรง แต่จะเน้นศึกษาถึงปัจจัยอื่น เช่น ปัจจัยทางด้านฐานะทางการเงินของธนาคาร ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ที่ส่งผลต่อกำไรของธนาคาร Sufian and Chong (2008) ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อกำไรของธนาคารพาณิชย์ในประเทศฟิลิปปินส์ในช่วงปี ค.ศ. 1990–2005 โดยพบว่า หากธนาคารมีขนาดใหญ่ ทุนมากและสภาพเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตขึ้น จะส่งผลต่อกำไรของธนาคารในประเทศให้สูงขึ้น Lee and Hsieh (2013) ศึกษาผลกระทบของฐานะทางการเงินทางด้านทุนของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารใน 42 ประเทศในเอเชีย (รวมธนาคารในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) ในปี ค.ศ. 1994–2008 โดยพบว่า เมื่อทุนของธนาคารมากขึ้น จะทำให้กำไรของธนาคารมากขึ้นตามไปด้วย และในการศึกษาในประเทศไทยโดย Bamsantia (2012) พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของธนาคาร และความเสี่ยงจะส่งผลกระทบต่อกำไรของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ในประเทศไทย โดยงานวิจัยดังกล่าวนี้ไม่ได้ศึกษาถึงผลของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารแต่อย่างใด นอกจากนี้พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการแข่งขันของธนาคารกับตัวแปรในด้านอื่น เช่น ด้านเสถียรภาพของธนาคาร การรวมกลุ่มทางการเงิน เป็นต้น Islam et al. (2020) ศึกษาผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์ที่มีต่อเสถียรภาพและทุนของธนาคารในกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย โดยพบว่า การแข่งขันของธนาคารส่งผลต่อเสถียรภาพของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ Ventouri (2018) ศึกษาปัจจัยที่กระทบต่อการแข่งขันของธนาคารในประเทศในกลุ่มอาเซียน 5 ประเทศ

การแข่งขันทางธนาคารและกำไรของธนาคาร : กรณีศึกษาในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(ASEAN-5) โดยพบว่า การรวมกลุ่มทางการเงิน (financial integration) และการแข่งขันทางการเงินมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

ดังนั้น การศึกษาถึงผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารที่ผ่านมา จะกระจุกตัวอยู่ในประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยการศึกษาในประเทศกำลังพัฒนาและในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อกำไรธนาคาร เช่น ปัจจัยทางฐานะทางการเงินของธนาคาร ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เป็นต้น รวมถึงศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการแข่งขันของธนาคารกับตัวแปรในด้านอื่นเป็นหลัก อีกทั้งการศึกษาโดยใช้กรณีศึกษาในกลุ่มประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั้นยังไม่ได้ได้รับความสนใจมากนัก และงานวิจัยส่วนใหญ่จะพิจารณาการแข่งขันทางธนาคารผ่านมุมมองใด มุมมองหนึ่งเพียงอย่างเดียว เช่น ด้านโครงสร้างตลาด หรืออำนาจทางการตลาด แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งงานวิจัยที่พิจารณาการแข่งขันของธนาคารผ่านมุมมองอื่น ๆ ควบคู่กันจะกระจุกตัวแต่ในประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะในยุโรปและอเมริกา โดยมีงานวิจัยส่วนน้อยที่พิจารณาในประเทศกำลังพัฒนาและในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

วิธีวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้จะใช้ข้อมูลรายปีของงบการเงินของธนาคารพาณิชย์ในกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำนวน 6 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และเวียดนาม ตั้งแต่ พ.ศ. 2543–2562 โดยเก็บข้อมูลจาก Reuters โดยประกอบด้วยธนาคารพาณิชย์ทั้งหมดจำนวน 113 ธนาคาร โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 2,260 กลุ่มตัวอย่าง¹ สำหรับข้อมูลของดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารจะเก็บข้อมูลจาก The Global Financial Development Database จาก World Bank และ Reuters และข้อมูลทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและอัตราเงินเฟ้อ จะทำการเก็บข้อมูลจาก Reuters ดังแสดงในตารางที่ 1

¹ ข้อมูลงบการเงินของธนาคารพาณิชย์ จะเป็นข้อมูลของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของแต่ละประเทศที่ปรากฏอยู่ในฐานข้อมูลของ Reuters โดยจะครอบคลุมข้อมูลงบการเงินที่มากกว่า 3 ปีขึ้นไป เพื่อป้องกันปัญหาการมี Outliner ของข้อมูล และจะไม่รวมธุรกิจที่ไม่ได้ประกอบธุรกิจที่เป็นธนาคารพาณิชย์ ได้แก่ ธนาคารเฉพาะกิจ ธนาคารอิสลาม กิจการพาณิชย์ (Investment Bank) บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ อีกทั้งข้อมูลของธนาคารพาณิชย์ที่ใช้ในการศึกษาจะเป็นธนาคารพาณิชย์ภายในประเทศ โดยเนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูลงบการเงินของธนาคารพาณิชย์ที่เป็นบริษัทลูกหรือสาขาของธนาคารในต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศสิงคโปร์ ซึ่งธนาคารสาขาดังกล่าวไม่ได้เปิดดำเนินการอย่างต่อเนื่องเกิน 3 ปี (Inactive Bank) หรือไม่ได้ดำเนินการให้บริการแบบธนาคารพาณิชย์อย่างเต็มรูปแบบ (Not in Full Banking Service) ดังนั้น ทำให้ข้อมูลงบการเงินของธนาคารสาขาในต่างประเทศในช่วงเวลาที่ทำการศึกษาในบางประเทศไม่มีการเปิดเผย ดังนั้น ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้จะยึดตามข้อมูลของธนาคารพาณิชย์ที่สามารถสืบค้นได้จากฐานข้อมูล โดยลักษณะของข้อมูลจะเป็นแบบ Unbalanced Panel Data โดยไม่ได้รวมถึงบริษัทลูกหรือสาขาของธนาคารในต่างประเทศ เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูล โดยการกำหนดขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างนี้ จะอ้างอิงตามงานวิจัยของ Islam et al. (2020), Sufian and Chong (2008), Tan (2016), Yuanita (2019) และ Ventouri (2018)

ตารางที่ 1: ข้อมูลของตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	สัญลักษณ์	การคำนวณ	แหล่งข้อมูล
ตัวแปรกำไรของธนาคาร			
อัตราส่วนของกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์รวมของธนาคาร	ROA	อัตราส่วนของกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์รวมของธนาคาร (Return on Asset: ROA)	Reuters
อัตราส่วนของกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้น	ROE	อัตราส่วนของกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity: ROE)	Reuters
ส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ	NIM	ส่วนต่างระหว่างดอกเบี้ยรับ เช่น ดอกเบี้ยจากสินเชื่อ เป็นต้น และดอกเบี้ยจ่าย เช่น ดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยจากตราสารทางการเงิน เป็นต้น (Net Interest Margin: NIM)	Reuters
ตัวแปรควบคุมทางด้านธนาคารและทางเศรษฐกิจ			
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านขนาด	size	log ของสินทรัพย์รวมของธนาคาร	Reuters
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านทุน	cap	มูลค่าของตราสารทุนโดยรวมของธนาคารต่อสินทรัพย์รวมทั้งหมดของธนาคาร	Reuters
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านสภาพคล่อง	liq	มูลค่าของตราสารทุนโดยรวมของธนาคารต่อสินทรัพย์รวมทั้งหมดของธนาคาร	Reuters
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านการบริหารจัดการค่าใช้จ่าย	cost	อัตราส่วนของค่าใช้จ่ายดำเนินงาน เช่น เงินเดือนพนักงาน ค่าใช้จ่ายด้านอาคาร สถานที่ เป็นต้น ต่อรายได้รวมของธนาคาร	Reuters
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านความเสี่ยง	loanloss	อัตราส่วนของการกันสำรองค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญต่อปริมาณเงินให้กู้ทั้งหมดของธนาคาร	Reuters
ตัวแปรลักษณะความเป็นเจ้าของของธนาคาร	owner	ตัวแปร Dummy variable โดยจะแทนค่าด้วย 1 หากธนาคารมีลักษณะการเป็นเจ้าของโดยรัฐ ซึ่งเป็นธนาคารที่มีรัฐบาลเป็นเจ้าของหรือถือหุ้นเกินครึ่งหนึ่งของสินทรัพย์ทั้งหมด และ 0 หากธนาคารมีลักษณะความเป็นเจ้าของที่เป็นเอกชน	Reuters
การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ	gdp	อัตราการเจริญเติบโตของ Real GDP	Reuters
อัตราเงินเฟ้อ	inf	อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาผู้บริโภค	Reuters

ตารางที่ 1: ข้อมูลของตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษา (ต่อ)

ตัวแปร	สัญลักษณ์	การคำนวณ	แหล่งข้อมูล
ตัวแปรการแข่งขันทางการเงิน			
ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านโครงสร้างตลาดของธนาคาร	cr3	สัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารที่มีขนาดใหญ่ที่สุด 3 ธนาคารต่อสินทรัพย์โดยรวมของธนาคารทั้งหมด	Reuters
	HHI	Herfindahl-Hirschman Index คำนวณได้จาก $HHI_{j,t} = \sum_{i=1}^n s_{i,t}^2$ โดย S คือ ส่วนแบ่งตลาดของธนาคาร คำนวณได้จากสัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารต่อสินทรัพย์รวมทั้งหมดของธนาคาร และ n คือ จำนวนของธนาคารในแต่ละประเทศ	Reuters
ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านอำนาจตลาด	MP	สัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารต่อสินทรัพย์รวมทั้งหมดของธนาคาร	Reuters
	lerner	สัดส่วนของ mark up (ส่วนต่างระหว่างราคาของสินทรัพย์ของธนาคารและต้นทุนส่วนเพิ่มของธนาคาร) ต่อราคาของสินทรัพย์ของธนาคาร โดยคำนวณดังนี้ $lerner_{i,j,t} = \frac{price_{i,j,t} - MC_{i,j,t}}{price_{i,j,t}}$ โดย $price_{i,j,t}$ คือ ราคาของสินทรัพย์ของธนาคาร ซึ่งคำนวณได้จากรายรับรวมต่อสินทรัพย์รวมของธนาคาร และ $MC_{i,j,t}$ คือ ต้นทุนส่วนเพิ่มของธนาคาร	World Bank และ Reuters
ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคาร	boone	Boone indicator โดยคำนวณจากความยืดหยุ่นของกำไรต่อต้นทุนส่วนเพิ่มของสมการ (ค่าสัมประสิทธิ์ β) ดังนี้ $\ln \Pi_{i,j,t} = \alpha_{i,t} + \beta \ln c_{i,j,t} + \epsilon_{i,j,t}$ โดย $\Pi_{i,t}$ คือ กำไรของธนาคารของธนาคาร และ $c_{i,t}$ คือ ต้นทุนส่วนเพิ่มของธนาคารของธนาคาร	World Bank และ Reuters

โดยข้อมูลทางสถิติของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาโดยรวมและจำแนกตามรายประเทศจะแสดงดังตารางที่ 2 และ 3 ตามลำดับดังนี้

ตารางที่ 2: ข้อมูลทางสถิติของตัวแปรที่นำมาใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	Obs	Mean	Median	Min	Max	Std. Dev.
ตัวแปรกำไรของธนาคาร						
อัตราส่วนของกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์รวมของธนาคาร (ROA)	2,260	0.0161	0.0115	0.0004	0.1662	0.0209
อัตราส่วนของกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)	2,260	0.1508	0.1108	0.0036	2.0321	0.2492
ส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ (NIM)	2,260	0.0444	0.0412	0.0120	0.1220	0.0215
ตัวแปรควบคุมทางด้านธนาคารและทางเศรษฐกิจ						
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านขนาด (size)	2,260	3.6225	3.7255	1.5646	5.4281	0.8798
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านทุน (cap)	2,260	0.1248	0.1048	0.0317	0.5655	0.0707
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านสภาพคล่อง (liq)	2,260	0.1505	0.1092	0.0078	0.8820	0.1460
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านการบริหารจัดการค่าใช้จ่าย (cost)	2,260	0.6365	0.5790	0.3030	2.7950	0.3085
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านความเสี่ยง (loanloss)	2,260	0.0144	0.0083	0.0001	0.1942	0.0231
ตัวแปรลักษณะความเป็นเจ้าของของธนาคาร (owner)	2,260	0.0796	0	0	1	0.2708
การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ (gdp)	2,260	5.4195	5.5010	0.6910	9.0050	1.5707
อัตราเงินเฟ้อ (inf)	2,260	4.9890	3.9810	-0.5320	20.4700	3.7412
ตัวแปรการแข่งขันทางการเงิน						
<i>ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านโครงสร้างตลาดของธนาคาร</i>						
สัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารที่มีขนาดใหญ่ที่สุด 3 ธนาคารต่อสินทรัพย์โดยรวมของธนาคารทั้งหมด (cr3)	2,260	0.5824	0.5480	0.3846	0.9971	0.1305
Herfindahl-Hirschman Index (HHI)	2,260	0.1523	0.1416	0.1026	0.3595	0.0571
<i>ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านอำนาจทางการตลาด</i>						
สัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารต่อสินทรัพย์รวมทั้งหมดของธนาคาร (MP)	2,260	0.0531	0.0146	0	0.3825	0.0820
Lerner Index (lerner)	2,260	0.3031	0.2894	-0.1533	0.9386	0.1502
<i>ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านวัดผ่านประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคาร</i>						
Boone (boone)	2,260	-0.0390	-0.0263	-0.0862	-0.0137	0.0259

การแข่งขันทางธนาคารและกำไรของธนาคาร :
กรณีศึกษาในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตารางที่ 3: ข้อมูลทางสถิติของตัวแปรจำแนกตามรายประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตัวแปร	ประเทศไทย	มาเลเซีย	อินโดนีเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์	เวียดนาม
ตัวแปรกำไรของธนาคาร						
อัตราส่วนของกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์รวมของธนาคาร (ROA)	0.0148	0.0116	0.0195	0.0186	0.0102	0.0094
อัตราส่วนของกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)	0.1560	0.1429	0.1543	0.2141	0.0870	0.1191
ส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ (NIM)	0.0461	0.0361	0.0548	0.0553	0.0297	0.0329
ตัวแปรควบคุมทางด้านธนาคารและทางเศรษฐกิจ						
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านขนาด (size)	4.1026	4.4195	3.1899	3.3979	4.2403	3.7603
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านทุน (cap)	0.1138	0.0810	0.1329	0.1587	0.1354	0.0835
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านสภาพคล่อง (liq)	0.1166	0.1071	0.1741	0.1963	0.1961	0.1152
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านการบริหารจัดการ ค่าใช้จ่าย (cost)	0.6308	0.4867	0.7021	0.6694	0.5133	0.5847
ตัวแปรฐานะทางการเงินทางด้านความเสี่ยง (loanloss)	0.0181	0.0088	0.0182	0.0124	0.0041	0.0118
การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ (gdp)	4.0477	5.1898	5.3465	5.3760	4.9670	6.6816
อัตราเงินเฟ้อ (inf)	2.1972	2.1697	6.5774	4.1484	1.5724	6.3346
ตัวแปรการแข่งขันทางการเงิน						
<i>ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านโครงสร้างตลาดของธนาคาร</i>						
สัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารที่มีขนาดใหญ่ที่สุด 3 ธนาคารต่อสินทรัพย์โดยรวมของธนาคารทั้งหมด (cr3)	0.5822	0.6569	0.5224	0.5747	0.9967	0.5472
Herfindahl-Hirschman Index (HHI)	0.1470	0.1805	0.1266	0.1469	0.3410	0.1455
<i>ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านอำนาจทางการตลาด</i>						
สัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารต่อสินทรัพย์รวมทั้งหมด ของธนาคาร (MP)	0.0714	0.0970	0.0226	0.0555	0.1956	0.0452
Lerner Index (lerner)	0.3054	0.3435	0.2816	0.2271	0.8239	0.2265
<i>ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านวัดผ่านประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคาร</i>						
ดัชนี Boone (boone)	-0.0488	-0.0304	-0.0875	-0.0587	0.0361	-0.0656
จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	280	200	880	360	100	440

โดยเมื่อพิจารณาข้อมูลจำแนกสถิติในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวมและแยกตามรายประเทศดังตารางที่ 2 และ 3 พบว่า ตัวแปรกำไรของธนาคาร ซึ่งแสดงได้จากดัชนี ROA จะมีค่าค่อนข้างสูงในประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ โดยมีค่าที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ 0.0161 รองลงมาคือ ประเทศไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ และเวียดนาม ในทำนองเดียวกันกับตัวแปรชี้วัดกำไรที่วัดได้จากดัชนี ROE และ NIM พบว่า มีสัดส่วนที่สูงในประเทศอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และในประเทศไทย โดยมีค่าที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ 0.1508 และ 0.0444 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และเวียดนาม ซึ่งมีสัดส่วนที่ค่อนข้างต่ำกว่า สำหรับตัวแปรควบคุมด้านฐานะทางการเงินของธนาคารพบว่า ตัวแปรทางด้านขนาดจะมีสัดส่วนที่สูงในประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย และประเทศไทย โดยมีค่าที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ 3.6225 และในส่วนของตัวแปรทางด้านทุนและสภาพคล่องของธนาคารจะมีสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงในประเทศสิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น โดยมีค่าที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ 0.1248 และ 0.1505 ตามลำดับ และสำหรับตัวแปรควบคุมทางด้านการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายและความเสี่ยงพบว่า ประเทศอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และประเทศไทยจะมีค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง โดยมีค่าที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ 0.6365 รองลงมาคือ ประเทศเวียดนาม สิงคโปร์ และมาเลเซีย และสำหรับความเสี่ยงพบว่า ประเทศอินโดนีเซียและประเทศไทยมีสัดส่วนของอัตราส่วนของการกันสำรองค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญต่อปริมาณเงินให้กู้ทั้งหมดของธนาคารที่ค่อนข้างสูง โดยสูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ 0.0144 รองลงมาคือ ประเทศเวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสิงคโปร์ และสำหรับตัวแปรควบคุมทางด้านเศรษฐกิจพบว่า อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเวียดนามจะอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง โดยมีค่าที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ 5.4195 รองลงมาคือ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และประเทศไทย และสำหรับอัตราเงินเฟ้อนั้นพบว่า ประเทศอินโดนีเซียและเวียดนามเป็นประเทศที่มีอัตราเงินเฟ้อในระดับที่ค่อนข้างสูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ 4.9890 รองลงมาคือ ฟิลิปปินส์ ประเทศไทย มาเลเซีย และสิงคโปร์

โดยเมื่อพิจารณาข้อมูลทางสถิติของตัวแปรทางการแข่งขันทางการเงินในแต่ละมุมมองในแต่ละประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยยึดตามกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเก็บข้อมูลได้ในช่วงเวลาที่ทำการศึกษาพบว่า ดังตารางที่ 2 และ 3 พบว่า ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านโครงสร้างตลาด ได้แก่ ดัชนี cr3 และ HHI ของธนาคารจะอยู่ระดับที่สูงที่สุดในประเทศสิงคโปร์ รองลงมาคือ ประเทศมาเลเซีย ประเทศไทย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และอินโดนีเซีย โดยประเทศสิงคโปร์และมาเลเซียถือว่า มีสัดส่วนดังกล่าวอยู่ในระดับที่สูง เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของดัชนี cr3 ที่ 0.5824 และ HHI ที่ 0.1523 ซึ่งจะเห็นว่า โครงสร้างธนาคารของประเทศดังกล่าวจะมีโครงสร้างตลาดที่กระจุกตัวที่สูง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น สำหรับดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารทางด้านอำนาจตลาดพบว่า สัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารต่อสินทรัพย์รวมทั้งหมดของธนาคาร และ Lerner index มีสัดส่วนที่สูงที่สุดในประเทศสิงคโปร์ รองลงมาคือ มาเลเซีย ประเทศไทย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และอินโดนีเซีย โดยจะเห็นว่า ประเทศที่มีการแข่งขันทางธนาคารทางด้านอำนาจตลาดที่มากคือ สิงคโปร์ มาเลเซีย และประเทศไทย ซึ่งมีสัดส่วนดังกล่าวในระดับที่ค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยที่ 0.0531 และ 0.3031 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาการแข่งขันของธนาคารทางด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคารพบว่า ดัชนี Boone มีค่าที่สูงที่สุด (เป็นลบที่น้อย) ในประเทศสิงคโปร์ รองลงมาคือ มาเลเซีย ประเทศไทย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และอินโดนีเซีย โดยหากค่าดัชนี Boone มีค่าสูง จะแสดงว่า เมื่อประสิทธิภาพของธนาคารสูงขึ้น จะทำให้ธนาคารธนาคารมีต้นทุนการดำเนินงานที่ต่ำลงและมีโอกาสที่จะมีส่วนแบ่งตลาดที่สูงขึ้นตามไปด้วย โดยพบว่า ประเทศสิงคโปร์และมาเลเซียจะมีสัดส่วนดังกล่าวในระดับที่ค่อนข้างสูงกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น โดยมีสัดส่วนที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ -0.0390 รองลงมาคือ ประเทศไทย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และอินโดนีเซีย

วิธีการศึกษา

การประมวลผลของข้อมูลจะใช้แบบจำลอง ดังนี้

$$\Pi_{i,j,t} = \alpha_i + \beta_1 \Pi_{i,j,t-1} + \beta_2 \text{size}_{i,j,t} + \beta_3 \text{cap}_{i,j,t} + \beta_4 \text{liq}_{i,j,t} + \beta_5 \text{cost}_{i,j,t} + \beta_6 \text{loanloss}_{i,j,t} + \beta_7 \text{owner}_{i,j,t} + \beta_8 \text{gdp}_{j,t} + \beta_9 \text{inf}_{j,t} + \beta_{10} \text{com}_{i,j,t} + \varepsilon_{i,j,t}$$

โดย

i คือ ตัวชี้วัดของแต่ละธนาคาร เช่น ธนาคารที่ 1,2,3... n ; j คือ ตัวชี้วัดของแต่ละประเทศ; t คือ ระยะเวลา

α_i คือ the individual banks' fixed effect

$\Pi_{i,j,t}$ คือ กำไรของธนาคาร คำนวณได้จากอัตราส่วนของกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์รวมของธนาคาร (Return on Asset: ROA) อีกทั้งเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย งานวิจัยนี้ยังได้ใช้อัตราส่วนของกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity: ROE) และส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ ซึ่งเป็นส่วนต่างระหว่างดอกเบี้ยรับ เช่น ดอกเบี้ยจากสินเชื่อ เป็นต้น และดอกเบี้ยจ่าย เช่น ดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยจากตราสารทางการเงิน (Net Interest Margin: NIM) อีกด้วย

โดยงานวิจัยนี้จะใส่ตัวแปรควบคุมในส่วน of ฐานะทางการเงิน ลักษณะความเป็นเจ้าของของธนาคาร เพื่อควบคุมถึงลักษณะทางโครงสร้างของธนาคารที่แตกต่างกันที่อาจมีผลต่อกำไรของธนาคาร รวมถึงตัวแปรควบคุมทางเศรษฐกิจ ดังนี้

$\text{size}_{i,j,t}$ คือ ขนาดของธนาคาร คำนวณได้จาก log ของสินทรัพย์รวมของธนาคาร โดยเมื่อธนาคารมีขนาดใหญ่ขึ้น ธนาคารจะมีฐานะทางการเงินที่ดี มีการประหยัดต่อขนาดและสามารถดำเนินงานภายใต้ต้นทุนที่ลดลง ทำให้กำไรของธนาคารเพิ่มขึ้น ดังนั้น ค่าสัมประสิทธิ์ β_2 ที่คาดการณ์ควรจะเป็นบวก

$\text{cap}_{i,j,t}$ คือ ทุนของธนาคาร คำนวณได้จากมูลค่าของตราสารทุนโดยรวมของธนาคารต่อสินทรัพย์รวมทั้งหมดของธนาคาร โดยเมื่อธนาคารมีทุนมาก ธนาคารจะมีฐานะทางการเงินที่ดีขึ้นและมีต้นทุนในการแสวงหาแหล่งเงินทุนจากภายนอก (external funding cost) น้อยลง ทำให้กำไรของธนาคารมีมากขึ้น ดังนั้น ค่าสัมประสิทธิ์ β_3 ที่คาดการณ์ควรจะเป็นบวก

$\text{liq}_{i,j,t}$ คือ สภาพคล่องของธนาคาร คำนวณได้จากสัดส่วนของสินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินทรัพย์ทั้งหมด และเมื่อธนาคารมีสภาพคล่องมากขึ้น ธนาคารจะมีฐานะทางการเงินที่ดีขึ้นและต้นทุนในการแสวงหาแหล่งเงินทุนจากภายนอกจะน้อยลง ทำให้กำไรของธนาคารมากขึ้น ดังนั้น ค่าสัมประสิทธิ์ β_4 ที่คาดการณ์ควรจะเป็นบวก

$\text{cost}_{i,j,t}$ คือ อัตราส่วนของค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อรายได้รวมของธนาคาร คำนวณได้จากสัดส่วนของค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เช่น เงินเดือนพนักงาน ค่าใช้จ่ายด้านอาคาร สถานที่ เป็นต้น ต่อรายได้ทั้งหมด โดยจะสะท้อนถึงการบริหารจัดการค่าใช้จ่าย ของธนาคาร โดยหากอัตราส่วนนี้เพิ่ม แสดงว่า ธนาคารมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่มากขึ้น และประสิทธิภาพในการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายจะน้อยลง ซึ่งทำให้กำไรของธนาคารลดลง ดังนั้น ค่าสัมประสิทธิ์ β_5 ที่คาดการณ์จะเป็นลบ

$loanloss_{i,j,t}$ คือ อัตราส่วนของการกันสำรองค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญต่อปริมาณเงินให้กู้ทั้งหมดของธนาคาร² โดยเมื่ออัตราส่วนนี้มากขึ้น แสดงว่า ธนาคารมีการกันสำรองไว้มากขึ้น เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากคุณภาพสินทรัพย์ที่ธนาคารถือครองและความเสี่ยงจากการปล่อยกู้ ซึ่งจะสะท้อนถึงความเสี่ยงของธนาคารทางด้านคุณภาพสินทรัพย์ที่ถือครองและการปล่อยกู้ที่มากขึ้น และทำให้รายได้โดยเฉพาะรายได้ที่ให้ผลตอบแทน (Interest Income) ลดลง และกำไรของธนาคารจะลดลงไปด้วย ดังนั้น ค่าสัมประสิทธิ์ β_6 ที่คาดการณ์ควรจะเป็นลบ

$Owner_{i,j,t}$ คือ ลักษณะความเป็นเจ้าของของธนาคาร ซึ่งเป็น Dummy Variable โดยจะแทนค่าด้วย 1 หากธนาคารมีลักษณะการเป็นเจ้าของโดยรัฐ ซึ่งเป็นธนาคารที่มีรัฐบาลเป็นเจ้าของหรือถือหุ้นเกินครึ่งหนึ่งของสินทรัพย์ทั้งหมด และ 0 หากมีลักษณะความเป็นเจ้าของที่เป็นเอกชน โดยธนาคารที่เป็นเจ้าของโดยรัฐ จะมีความสามารถในการทำกำไรได้น้อยกว่าธนาคารเอกชน ซึ่งอาจเพราะประสิทธิภาพในการบริหารงานที่ต่ำกว่า รวมถึงการได้รับอิทธิพลจากนโยบายของรัฐที่มากกว่า ดังนั้น ธนาคารที่มีเป็นเจ้าของโดยรัฐจะมีแนวโน้มที่มีกำไรที่ลดลง ดังนั้น ค่าสัมประสิทธิ์ β_7 ที่คาดการณ์ควรจะเป็นลบ

$gdp_{j,t}$ คือ อัตราการเจริญเติบโตของ Real GDP โดยเมื่ออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาก ธนาคารจะสามารถแสวงหารายได้และกำไรได้มากขึ้นผ่านการลงทุนในสินทรัพย์ เช่น พันธบัตร หุ้น เป็นต้น อีกทั้งเมื่อเศรษฐกิจเจริญเติบโตสูงขึ้น จะทำให้ปัญหาการผิดชำระหนี้ของธนาคารลดลง เนื่องจากผู้กู้มีความสามารถในการชำระหนี้ได้มากขึ้น ภาวะดังกล่าวทำให้ผลตอบแทนของธนาคารที่จะได้รับมีแนวโน้มมากขึ้น ซึ่งจะทำให้กำไรของธนาคารสูงขึ้น ดังนั้น ค่าสัมประสิทธิ์ β_8 ที่คาดการณ์ควรจะเป็นบวก

$inf_{j,t}$ คือ อัตราเงินเฟ้อ คำนวณได้จากอัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาผู้บริโภค หากอัตราเงินเฟ้อเพิ่มขึ้น จะทำให้ธนาคารมีการปรับอัตราดอกเบี้ย เพื่อแสวงหารายได้ให้มากขึ้น ซึ่งทำให้รายได้ของธนาคารมีมากกว่าต้นทุน และกำไรจะมีมากขึ้น อย่างไรก็ตามหากเงินเฟ้อที่เกิดขึ้นนั้นธนาคารไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า จะทำให้ธนาคารไม่สามารถปรับอัตราดอกเบี้ย เพื่อแสวงหารายได้ได้ทัน ทำให้ธนาคารต้องเผชิญกับต้นทุนที่มากกว่ารายได้ และส่งผลให้กำไรของธนาคารลดลง ดังนั้น ค่าสัมประสิทธิ์ β_9 ที่คาดการณ์อาจเป็นบวกหรือลบก็ได้

² โดยตัวแปรด้านความเสี่ยงของธนาคารดังกล่าวได้ถูกใช้อย่างแพร่หลายในงานวิจัยที่ผ่านมา (Košak and Čok, 2008; Athanasoglou et al., 2006; Saif-Alyousfi, 2020; Kosmidou, 2008) อีกทั้งยังมีความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อกำไรของธนาคารและได้ถูกใช้ในบางงานวิจัย ได้แก่ ความเสี่ยงของการล้มละลายของธนาคารหรือความเสี่ยงจากการมีเสถียรภาพของธนาคารที่ลดลง ซึ่งแทนด้วย Bank Z score (Tan, 2018; Athanasoglou et al., 2006), ความเสี่ยงตลาด (Saif-Alyousfi, 2020) และความเสี่ยงด้านสภาพคล่องและทุน (Saif-Alyousfi, 2020) อย่างไรก็ตามการใช้ตัวแปรความเสี่ยงดังกล่าวในแบบจำลองอาจประสบปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระในแบบจำลอง โดยเฉพาะตัวแปรความเสี่ยง Bank Z score ซึ่งคำนวณได้จากสัดส่วนของผลรวมของ ROA ของธนาคารและอัตราส่วนของทุนต่อสินทรัพย์รวมของธนาคาร (EA) ส่วนด้วย Standard Deviation ของ ROA ($Z \text{ score} = \frac{ROA + EA}{S_{ROA}}$)

ซึ่งอาจมีความสัมพันธ์กับ $\Pi_{i,j,t-1}$ เมื่อ ROA ได้ถูกใช้เป็นตัวแปรกำไรในแบบจำลองนี้ และจากการทดสอบปัญหา Multicollinearity พบว่า ความเสี่ยงด้านสภาพคล่องและทุน จะมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มากกับตัวแปรควบคุมทางฐานะทางการเงินของธนาคารด้านสภาพคล่อง (liq) และทุน (cap) และความเสี่ยงตลาด ซึ่งจะมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ค่อนข้างมากกับตัวแปร gdp และ inf นอกจากนี้แล้วยังมีความเสี่ยงอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อผลกำไรของธนาคาร ได้แก่ ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติการ เช่น ความเสี่ยงทางเทคโนโลยี เป็นต้น อย่างไรก็ตามความเสี่ยงดังกล่าวเป็นความเสี่ยงในเชิงเทคนิค ซึ่งดัชนีที่ใช้ชี้วัดความเสี่ยงดังกล่าวพบว่า ยังไม่มีการอ้างอิงในงานวิจัยที่ผ่านมาที่เกี่ยวกับเรื่องการศึกษาในครั้งนี้และไม่ได้มีข้อมูลดัชนีดังกล่าวการเผยแพร่ในช่วงปีที่ทำการศึกษาดังนั้นจากเหตุผลดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงใช้ตัวแปรชี้วัดความเสี่ยงแบบ Loan Loss ซึ่งสะท้อนถึงความเสี่ยงจากคุณภาพสินทรัพย์ที่ธนาคารถือครองและความเสี่ยงจากการปล่อยกู้แทนความเสี่ยงอื่น ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น

การแข่งขันทางธนาคารและกำไรของธนาคาร :

กรณีศึกษาในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

$com_{j,t}$ คือ ตัวแปรที่ชี้วัดการแข่งขันของธนาคาร โดยงานวิจัยนี้จะศึกษาถึงผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารผ่านดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารที่แตกต่างกัน 3 มุมมอง ดังนี้

1) ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านโครงสร้างตลาดของธนาคาร

โดยดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านโครงสร้างตลาดของธนาคาร ได้แก่ 3- bank concentration ratio (cr3) ซึ่งอ้างอิงจากงานวิจัยของ Athanasoglou et al. (2006), Ventouri (2018), Majid et al. (2007), Staikouras and Wood (2004), Molyneux and Thornton (1992), Kunwar (2018) นอกจากนี้ดัชนีดังกล่าวแล้วงานวิจัยยังได้ทดสอบความน่าเชื่อถือของดัชนีดังกล่าว โดยประมาณการผ่านการใช้ดัชนี Herfindahl-Hirschman Index ซึ่งชี้วัดการแข่งขันทางธนาคารทางด้านโครงสร้างตลาดเช่นกัน โดยอ้างอิงจากงานวิจัยของ Staikouras and Wood (2004), Ayaydin and Karakaya (2014), Athanasoglou et al. (2006), Pawlowska (2015), Kunwar (2018) และ Pilloff and Rhoades (2002) โดยตัวแปรทั้งสองนี้มีการคำนวณ ดังนี้

$cr3_{j,t}$ คือ 3- bank concentration ratio คำนวณได้จากสัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารที่มีขนาดใหญ่ที่สุด 3 ธนาคารต่อสินทรัพย์โดยรวมของธนาคารทั้งหมด³ โดยหากดัชนีนี้เพิ่มขึ้น แสดงว่า ธนาคารมีการกระจุกตัวที่มาก เนื่องจากมีสัดส่วนของธนาคารที่มีขนาดใหญ่เป็นจำนวนมากในตลาด ซึ่งแสดงถึงโครงสร้างตลาดของธนาคารที่มีการผูกขาดที่มากหรือมีการแข่งขันที่น้อยลง

$HHI_{j,t}$ คือ Herfindahl-Hirschman Index คำนวณได้สูตรดังนี้ $HHI_{j,t} = \sum_{i=1}^n s_{i,t}^2$ โดย S คือ ส่วนแบ่งตลาดของธนาคารคำนวณได้จากสัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารต่อสินทรัพย์รวมทั้งหมดของธนาคาร และ n คือ จำนวนของธนาคารในแต่ละประเทศ โดยหาก HHI มีค่าที่เพิ่มขึ้น จะสะท้อนถึงโครงสร้างตลาดของธนาคารที่มีการผูกขาดที่มากขึ้นหรือมีการแข่งขันที่น้อยลง เนื่องจากมีธนาคารที่มีขนาดใหญ่กระจุกตัวอยู่เป็นจำนวนมาก

โดยการใช้ดัชนีนี้จะสอดคล้องกับแนวคิดของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างตลาดของธนาคารและกำไรของธนาคาร (SCP hypothesis) โดยหากโครงสร้างตลาดของธนาคารมีการกระจุกตัวที่มากหรือมีการแข่งขันที่น้อย จะทำให้ธนาคารมีความสามารถในการแสวงหากำไรได้มากขึ้น เช่น การสมรู้ร่วมคิดกัน เพื่อสร้างอำนาจการผูกขาด การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงและอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ต่ำกว่าคู่แข่ง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ธนาคารสามารถสร้างอำนาจการต่อรองที่มากเหนือผู้บริโภคหรือลูกค้า ซึ่งนำไปสู่กำไรที่สูงขึ้นได้ ดังนั้น ค่าสัมประสิทธิ์ β_{10} ที่คาดการณ์จะเป็นบวก

2) ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านอำนาจทางการตลาด

ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านอำนาจทางการตลาด ได้แก่ วัดส่วนแบ่งตลาดของธนาคาร (MP) เพื่อวัดการแข่งขันทางธนาคารด้านอำนาจทางการตลาด ซึ่งอ้างอิงจากงานวิจัยที่ผ่านมาของ Pawlowska (2015) และ Mirzaei et al. (2011) อีกทั้งเพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือของดัชนีดังกล่าวงานวิจัยนี้ยังได้ประมาณการ โดยใช้ดัชนี Lerner index อ้างอิง

³ ในบางงานวิจัยได้มีการใช้ดัชนี 5- Bank Concentration Ratio ซึ่งคำนวณได้จากสัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารที่มีขนาดใหญ่ที่สุด 5 ธนาคารต่อสินทรัพย์โดยรวมของธนาคารทั้งหมด (Pasiouras and Kosmidou, 2007; Ahamed, 2016) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูลงบการเงินของธนาคารในบางประเทศในช่วงเวลาที่ทำการศึกษาที่ไม่มีเปิดเผย โดยเฉพาะในประเทศสิงคโปร์ ทำให้ข้อมูลธนาคารภายในประเทศมีค่อนข้างจำกัดในการนำมาคำนวณ 5- Bank Concentration Ratio ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงใช้ 3- Bank Concentration Ratio ในการวัดการแข่งขันทางธนาคารทางด้านโครงสร้างตลาด

จากงานวิจัยของ Pawlowska (2015), Ayaydin and Karakaya (2014), Evanoff and Fortier (1988) และ Staikouras and Wood (2004) ดังนี้

$MP_{i,j,t}$ คือ ส่วนแบ่งตลาดของธนาคาร คำนวณได้จากสัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารต่อสินทรัพย์รวมทั้งหมดของธนาคาร ซึ่งเป็นดัชนีที่วัดอำนาจทางการตลาดของธนาคาร โดยเมื่อดัชนีนี้เพิ่มขึ้น ธนาคารจะมีอำนาจตลาดเพิ่มขึ้นจากการมีส่วนแบ่งการตลาดที่มากหรือมีการแข่งขันที่ลดลง⁴

$lerner_{i,j,t}$ คือ ดัชนี Lerner Index ของธนาคาร ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดถึงระดับของอำนาจของตลาดคำนวณได้จากสัดส่วนของ Mark Up (ส่วนต่างระหว่างราคาของสินทรัพย์ของธนาคารและต้นทุนส่วนเพิ่มของธนาคาร) ต่อราคาของสินทรัพย์ของธนาคาร โดยใช้การคำนวณดังนี้ $Lerner_{i,j,t} = \frac{Price_{i,j,t} - MC_{i,j,t}}{Price_{i,j,t}}$ โดย $Price_{i,j,t}$ คือ ราคาของสินทรัพย์ของธนาคาร ซึ่งคำนวณได้จากรายรับรวมต่อสินทรัพย์รวมของธนาคาร (Total Bank Revenue Over Assets) และ $MC_{i,j,t}$ คือ ต้นทุนส่วนเพิ่มของธนาคาร (Marginal Cost) โดยต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC) คือ ต้นทุนรวมที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อปริมาณสินทรัพย์รวมของธนาคารเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย (First Order Derivative of $\ln TC$)⁵ โดยดัชนีนี้จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 ซึ่งหากดัชนีนี้เพิ่มขึ้นจะแสดงว่า อำนาจตลาดของธนาคารมีมากหรือระดับการแข่งขันของธนาคารต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อระดับการแข่งขันของธนาคารต่ำ ธนาคารจะมีความสามารถในการเพิ่มราคาให้เหนือกว่าต้นทุนส่วนเพิ่มได้ ซึ่งแสดงว่า ธนาคารมีระดับของอำนาจตลาดที่สูงนั่นเอง

การใช้ดัชนีทั้งสองนี้ จะสอดคล้องกับสมมติฐานของอำนาจทางการตลาดโดยเปรียบเทียบ (RMP hypothesis) ซึ่งกล่าวว่า หากธนาคารมีอำนาจตลาดหรือมีส่วนแบ่งตลาดที่สูง จะทำให้ธนาคารสามารถสร้างความได้เปรียบผ่านการออกผลิตภัณฑ์ทางการเงิน ปรับปรุงบริการให้หลากหลายมากกว่าคู่แข่ง ซึ่งทำให้ธนาคารมีอำนาจทางการตลาดที่สูงขึ้น เช่น การกำหนดราคาลดต้นทุน เป็นต้น และสามารถทำกำไรได้มากขึ้น ดังนั้น เมื่อธนาคารมีส่วนแบ่งการตลาดที่สูงขึ้น จะมีอำนาจการตลาดที่สูงขึ้นหรือการแข่งขันของธนาคารน้อยลง จะทำให้กำไรของธนาคารมีมากขึ้น ดังนั้น ค่าสัมประสิทธิ์ β_{10} ที่คาดการณ์ของตัวแปรทั้งสองนี้ควรจะเป็นบวก

⁴ ในบางงานวิจัยได้มีการคำนวณดัชนีส่วนแบ่งตลาดจากสัดส่วนของปริมาณเงินให้ฝากของธนาคารต่อปริมาณเงินฝากทั้งหมดของธนาคาร เช่น Pawlowska (2015), Berger (1995) และ Kunwar (2015) โดยผลที่ได้จากการใช้ดัชนีดังกล่าวชี้วัดส่วนแบ่งตลาดของธนาคารนั้นพบว่า ได้ผลการศึกษาที่คล้ายคลึงกันกับกรณีที่ใช้สัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารต่อสินทรัพย์รวมทั้งหมดของธนาคาร ดังนั้น จึงเป็นการยืนยันถึงความน่าเชื่อถือของดัชนีชี้วัดส่วนแบ่งตลาดดังกล่าวด้วย

⁵ ซึ่งต้นทุนส่วนเพิ่มของธนาคารจะสามารถคำนวณได้จากฟังก์ชันต้นทุน (Cost Function) ดังนี้ $\ln TC_{i,j,t} = \alpha_0 + \alpha_1 \ln y_{i,j,t} + 0.5 \alpha_2 (\ln y_{i,j,t})^2 + \beta_1 \ln w_{1,i,j,t} + \beta_2 \ln w_{2,i,j,t} + \beta_3 \ln w_{3,i,j,t} + \beta_4 (\ln w_{1,i,j,t} \times \ln w_{2,i,j,t}) + \beta_5 (\ln w_{2,i,j,t} \times \ln w_{3,i,j,t}) + \beta_6 (\ln w_{1,i,j,t} \times \ln w_{3,i,j,t}) + \gamma_1 (\ln y_{i,j,t} \times \ln w_{1,i,j,t}) + \gamma_2 (\ln y_{i,j,t} \times \ln w_{2,i,j,t}) + \gamma_3 (\ln y_{i,j,t} \times \ln w_{3,i,j,t}) + \epsilon_{i,j,t}$ โดย TC คือ ต้นทุนรวม, y คือ สินทรัพย์รวม, w1 คือ ค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรต่อสินทรัพย์ทั้งหมด (Personnel Expenses to Total Assets), w2 คือ ค่าใช้จ่ายที่ไม่ใช่ดอกเบี้ยต่อสินทรัพย์คงที่ (Non-Interest Expenses to Fixed Asset), w3 คือ ดอกเบี้ยจ่ายให้กับเงินฝากของลูกค้าต่อเงินลงทุนระยะสั้น (Interest Paid on Customer to Total Deposits and Short-Term Funding), i คือ ธนาคารที่ 1,2,3,...,n j คือ ประเทศที่ 1,2,3,...,k และ t คือ ระยะเวลา โดยหลังจากคำนวณฟังก์ชันต้นทุนรวมดังสมการข้างต้น โดยวิธี Fixed Effect Estimation แล้ว จึงนำเอาค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้มาคำนวณ

ต้นทุนส่วนเพิ่มได้จากสมการดังนี้ $MC_{i,j,t} = \frac{TC_{i,j,t}}{y_{i,j,t}} (\alpha_1 + \alpha_2 \ln y_{i,j,t} + \gamma_1 \ln w_{1,i,j,t} + \gamma_2 \ln w_{2,i,j,t} + \gamma_3 \ln w_{3,i,j,t})$ โดยการคำนวณดังกล่าว

อ้างอิงจาก World Bank (2020) และ Shair et al. (2019)

การแข่งขันทางธนาคารและกำไรของธนาคาร :
กรณีศึกษาในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

3) ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคาร

โดยดัชนีที่ใช้วัดการแข่งขันของธนาคารผ่านประสิทธิภาพการดำเนินงาน ได้แก่ ดัชนี Boone อ้างอิงจากงานวิจัยที่ผ่านมาของ Shair et al. (2019) และ Tan (2018) โดยมีการคำนวณ ดังนี้

boone_{i,j,t} คือ ดัชนี Boone ของธนาคาร ซึ่งคำนวณได้จากค่าความยืดหยุ่นของกำไรต่อต้นทุนส่วนเพิ่มหรือก็คือค่าสัมประสิทธิ์ β ในสมการดังนี้ $\ln \Pi_{i,j,t} = \alpha_{i,t} + \beta \ln c_{i,j,t} + \varepsilon_{i,j,t}$ โดย $\Pi_{i,t}$ คือ กำไรของธนาคาร และ $c_{i,t}$ คือ ต้นทุนส่วนเพิ่มของธนาคาร โดยหากธนาคารมีประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ดี จะมีต้นทุนส่วนเพิ่มที่ลดลง และกำไรของธนาคารจะเพิ่มขึ้นซึ่งจะทำให้ค่าความยืดหยุ่นของกำไรต่อต้นทุนส่วนเพิ่มมีค่าเป็นลบ เนื่องจากต้นทุนส่วนเพิ่มมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับกำไรของธนาคาร โดยหากธนาคารในตลาดมีการผูกขาดที่มากหรือมีการแข่งขันต่ำ จะทำให้ค่าความยืดหยุ่นค่าเป็นลบน้อยลงหรือเป็นบวกมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของต้นทุนส่วนเพิ่มของธนาคารใดธนาคารหนึ่ง ไม่ได้กระทบต่อกำไรของธนาคารเท่าที่ควร เนื่องจากในตลาดมีธนาคารอยู่ไม่กี่ธนาคาร ในทางตรงข้ามหากในตลาดมีการแข่งขันของธนาคารที่สูง การเปลี่ยนแปลงของต้นทุนส่วนเพิ่มของธนาคารหนึ่ง จะทำให้กำไรของธนาคารนั้นเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมากเนื่องจากในตลาดมีหลายธนาคารที่มีการแข่งขันกันสูง โดยกำไรอาจถูกแบ่งไปยังธนาคารอื่น ๆ ที่มีต้นทุน โดยเปรียบเทียบที่ต่ำกว่า

โดยดัชนีนี้จะสะท้อนการแข่งขันของธนาคาร โดยวัดจากประสิทธิภาพของธนาคาร เนื่องจากคำนวณได้จากค่าความยืดหยุ่นของกำไรต่อต้นทุนส่วนเพิ่ม ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของประสิทธิภาพการดำเนินงานและกำไรของธนาคาร (ES hypothesis) ที่กล่าวว่า หากธนาคารมีประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดีขึ้นจากการบริหารจัดการที่ดี เช่น การปรับปรุงคุณภาพการบริหารจัดการภายในธนาคาร และการปรับปรุงเทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการ เป็นต้น จะทำให้ธนาคารมีต้นทุนการดำเนินงานที่ต่ำลงและมีโอกาสที่จะมีส่วนแบ่งตลาดที่สูงขึ้นและทำให้ธนาคารมีกำไรที่เพิ่มขึ้นได้ ดังนั้น ค่าความยืดหยุ่นของกำไรต่อต้นทุนส่วนเพิ่มหรือค่าของดัชนี Boone จะแสดงถึงการแข่งขันของธนาคารทางด้านประสิทธิภาพนั่นเอง ดังนั้น สัมประสิทธิ์ β_{10} ที่คาดการณ์ควรจะเป็นบวก เนื่องจากเมื่อดัชนีนี้มีค่ามากขึ้น (เป็นลบลดลง) จะแสดงว่า มีการผูกขาดที่มากขึ้นหรือการแข่งขันที่น้อยลง ซึ่งจะทำให้กำไรของธนาคารมากขึ้น

โดยงานวิจัยนี้จะประมาณการแบบจำลองแยกตามดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารในแต่ละแบบ เพื่อศึกษาผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารในแต่ละมุมมองที่มีต่อกำไรของธนาคาร

$\varepsilon_{i,t}$ คือ ค่าความคลาดเคลื่อน (Error Term)

แบบจำลองข้างต้นจะใช้วิธีการประมาณการแบบ Generalized Method of Moments (GMM Estimation) อ้างอิงโดย Arellano And Bond (1991) และ Blundell And Bond (1998) ซึ่งจะแก้ปัญหาของ Endogeneity ของแบบจำลองได้ โดยมีการใส่ตัวแปรควบคุม (Instrumental Variable) ในแบบจำลอง เพื่อควบคุมความสัมพันธ์ของ Lag ของตัวแปรตามและตัวแปร Error Term ในแบบจำลอง รวมถึงควบคุมผลของตัวแปรภายนอกต่าง ๆ ที่อาจมีผลต่อแบบจำลองได้ โดยการประมาณการส่วนใหญ่จะใช้วิธีแบบ First Difference GMM อย่างไรก็ตามวิธีดังกล่าวอาจมีปัญหาของ Sample Bias ในแบบจำลองได้ เนื่องจากตัวแปรควบคุมในแบบจำลองอาจมีไม่เพียงพอ ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้จะ

ทำการประมาณการด้วยวิธี System GMM Estimation⁶ อ้างอิงโดย Blundell and Bond (1998) เนื่องจากวิธีการดังกล่าวจะมีการใส่ตัวแปรควบคุมลงไปทั้งในส่วนของ First Difference และ Level form Equation ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาของ Sample Bias ให้หมดไปได้

ผลการศึกษา

ก่อนการประมาณการแบบจำลอง ข้อมูลตัวแปรในสมการทั้งหมดจะถูกนำมาทดสอบ Unit Root Test เพื่อตรวจสอบความนิ่งของข้อมูล (Stationary Data) โดยใช้วิธี Panel Unit Root Test แบบ Fisher-Type Test และ Phillip-Perron Test โดยผลการทดสอบพบว่า ตัวแปรทุกตัวมีความนิ่ง เนื่องจากค่าการทดสอบสมมติฐานของตัวแปรทุกตัวได้ปฏิเสธสมมติฐานหลักที่ว่า ข้อมูลมีลักษณะที่ไม่นิ่ง (Non-Stationary Data) อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาไม่มีปัญหาของ Unit Root อีกทั้งตัวแปรยังได้ผ่านทดสอบปัญหา Multicollinearity โดยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละคู่มีค่าไม่เกิน 0.8 จึงสรุปได้ว่า ไม่มีปัญหา Multicollinearity ในแบบจำลอง ผลการศึกษาแสดงได้ในตารางที่ 4 ซึ่งได้ทำการประมาณการแบบจำลองแบบ GMM Estimation ด้วยวิธี System GMM Estimation อ้างอิงจาก Blundell and Bond (1998) โดยจะจำแนกผลการศึกษาตามการพิจารณาผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารในแต่ละมุมมอง โดยจะใช้ดัชนีชี้วัดกำไรของธนาคารที่แตกต่างกันคือ ROA, ROE และ NIM เพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือของผลที่ได้จากการศึกษา

โดยเมื่อพิจารณาผลการศึกษาของผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคาร ผ่านมุมมองทางด้านโครงสร้างตลาดของธนาคาร ซึ่งแสดงดังคอลัมน์ที่ (1)–(6) พบว่า เมื่อใช้ ROA เป็นตัวแปรชี้วัดกำไรของธนาคารดังแสดงในคอลัมน์ที่ (1) และ (4) พบว่า กำไรของธนาคารในช่วงเวลาที่ผ่านมา (ROA_{t-1}) ส่งผลให้กำไรในปัจจุบันเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับตัวแปรควบคุมด้านฐานะทางการเงินของธนาคารพบว่า ขนาดของธนาคาร (size) ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อกำไรของธนาคารในประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.0024 และ 0.0056 ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 5 ในคอลัมน์ที่ (1) และ (4) ตามลำดับ สำหรับตัวแปรด้านทุน (cap) และสภาพคล่องของธนาคาร (liq) พบว่า ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อกำไรของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญเช่นเดียวกัน โดยตัวแปร cap และ liq มีค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.0754 และ 0.0318 ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 5 ตามลำดับในคอลัมน์ที่ (1) และมีค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.0792 และ 0.0311 ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 1 ตามลำดับในคอลัมน์ที่ (4) สำหรับตัวแปรควบคุมของธนาคารทางด้านการบริหารจัดการค่าใช้จ่าย (cost) และตัวแปรที่สะท้อนถึงความเสี่ยงในคุณภาพของสินทรัพย์ที่ธนาคารถือครอง (loanloss) พบว่า ส่งผลกระทบในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญต่อกำไรของธนาคารเช่นเดียวกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ที่ -0.0003 และ -0.2232 ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 5 ตามลำดับในคอลัมน์ที่ (1) และมีค่าสัมประสิทธิ์ที่ -0.0003 และ -0.2268 ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 1 ตามลำดับในคอลัมน์ที่ (4) ในส่วนตัวแปรควบคุมทางด้านเศรษฐกิจพบว่า อัตราการเจริญเติบโตของ Real GDP (gdp) ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อกำไรของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.0016 ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 5 และ 0.0015 ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 1 ในคอลัมน์ที่ (1) และ (4) ตามลำดับ และอัตราเงินเฟ้อ (inf)

⁶ งานวิจัยนี้ได้ทำการทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบจำลอง (Robustness Test) โดยการประมาณการแบบ Two-Step System GMM นอกเหนือจากการประมาณการแบบ One-Step System GMM ตามวิธีปกติ โดยจะมีการใช้ตัวแปร Standard Error ที่สูงขึ้นอีกหนึ่ง Step หรือใน Step ที่สอง (Two-Step Standard Error) เพื่อให้ Standard Error มีประสิทธิภาพมากขึ้นในการแก้ไขปัญหา Heteroscedasticity ของแบบจำลอง และมี Bias ลดลง (Heteroskedasticity Consistent Standard Error) (Blundell and Bond, 1998) โดยผลการทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบจำลองพบว่า การคำนวณแบบ Two-Step System GMM นั้นได้ผลที่สอดคล้องและคล้ายคลึงกันกับ One-Step System GMM ดังนั้น จึงเป็นการยืนยันความน่าเชื่อถือของผลการศึกษาในงานวิจัยนี้

การแข่งขันทางธนาคารและกำไรของธนาคาร :
กรณีศึกษาในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตารางที่ 4: ผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคาร

ตัวแปร	การแข่งขันธนาคารทางด้านโครงสร้างตลาด					การแข่งขันธนาคารทางด้านอำนาจการตลาด					การแข่งขันของธนาคารทางด้านประสิทธิภาพ				
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
	ROA	ROE	NIM	ROA	ROE	NIM	ROA	ROE	NIM	ROA	ROE	NIM	ROA	ROE	NIM
Π_{t-1}	0.4833** (0.2291)	0.2439** (0.0973)	0.7382*** (0.0359)	0.4799*** (0.0252)	0.2506** (0.0985)	0.7401*** (0.0368)	0.4556** (0.2271)	0.2732* (0.1127)	0.7221*** (0.0389)	0.4811** (0.2366)	0.2653*** (0.0.984)	0.7524*** (0.0062)	0.4787** (0.2329)	0.2601*** (0.0971)	0.6790*** (0.0442)
size	0.0024** (0.0011)	0.0268** (0.0121)	0.0011* (0.0006)	0.0056** (0.0026)	0.0246** (0.0118)	0.0014** (0.0007)	0.0058** (0.0159)	0.0243** (0.0115)	0.0026*** (0.0389)	0.0017** (0.0008)	0.0155*** (0.0045)	0.0003** (0.0001)	0.0020** (0.0010)	0.0151*** (0.0043)	0.0018*** (0.0004)
cap	0.0754** (0.0311)	1.2523*** (0.3563)	0.0146*** (0.0036)	0.0792*** (0.0108)	1.2390*** (0.3462)	0.0119** (0.0045)	0.0755** (0.0313)	1.0639*** (0.1635)	0.0078*** (0.0019)	0.0687** (0.0305)	1.0667*** (0.3812)	0.0068*** (0.0021)	0.0656** (0.0301)	0.9144*** (0.1600)	0.0159*** (0.0026)
liq	0.0318** (0.0157)	0.2447*** (0.0844)	0.0132* (0.0068)	0.0311*** (0.0058)	0.2575*** (0.0846)	0.0127*** (0.0039)	0.0339** (0.0159)	0.2658* (0.1552)	0.0138* (0.0070)	0.0291* (0.0156)	0.2648* (0.1561)	0.0125*** (0.0015)	0.0306** (0.0157)	0.2431*** (0.0861)	0.0121* (0.0071)
cost	-0.0003** (0.0001)	-0.0059** (0.0025)	-0.0001* (0.0000)	-0.0003*** (0.0001)	-0.0060*** (0.0008)	-0.0001* (0.0000)	-0.0004*** (0.0001)	-0.0063** (0.0027)	-0.0001* (0.0000)	-0.0003*** (0.0001)	-0.0064** (0.0026)	-0.0001*** (0.0000)	-0.0003** (0.0001)	-0.0064** (0.0025)	-0.0117*** (0.0029)
loanloss	-0.2232** (0.1024)	-0.7250* (0.4300)	-0.0155*** (0.0031)	-0.2268*** (0.0248)	-0.6558*** (0.0846)	-0.0342*** (0.0046)	-0.2481** (0.1004)	-0.5504** (0.2868)	-0.0236*** (0.0041)	-0.2291** (0.1055)	-0.6097* (0.4373)	-0.0089* (0.0049)	-0.2295** (0.0974)	-0.5917* (0.2848)	-0.0179*** (0.0042)
owner	0.0041 (0.0083)	0.1174 (0.0846)	0.0011 (0.0094)	0.0054 (0.0059)	0.0938 (0.0752)	0.0017 (0.0038)	0.0056 (0.0121)	0.0836 (0.0908)	-0.0041 (0.0100)	0.0055 (0.0077)	0.0642 (0.0883)	-0.0048 (0.0128)	0.0132 (0.0148)	0.0425 (0.0938)	-0.0054 (0.0124)
gdp	0.0016** (0.0008)	0.0111*** (0.0041)	0.0002*** (0.0001)	0.0015*** (0.0003)	0.0115*** (0.0042)	0.0003*** (0.0001)	0.0016** (0.0008)	0.0101** (0.0042)	0.0002*** (0.0001)	0.0016** (0.0008)	0.0102** (0.0049)	0.0002*** (0.0000)	0.0017** (0.0008)	0.0103** (0.0042)	0.0003*** (0.0000)
inf	-0.0007*** (0.0002)	-0.0111** (0.0044)	-0.0001** (0.0000)	-0.0007*** (0.0002)	-0.0101** (0.0041)	-0.0001*** (0.0000)	-0.0010* (0.0005)	-0.0103*** (0.0031)	-0.0001*** (0.0000)	-0.0006*** (0.0002)	-0.0088** (0.0039)	-0.0003*** (0.0001)	-0.0007*** (0.0002)	-0.0119** (0.0048)	-0.0002*** (0.0000)
cr3	0.2314** (0.1064)	0.3919** (0.1832)	0.0093* (0.0052)												
HHI				0.0847*** (0.0184)	0.7941** (0.4132)	0.0394*** (0.0143)									

ตารางที่ 4: ผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคาร (ต่อ)

ตัวแปร	การเพิ่มขึ้นของมาตรการทางด้านโครงสร้างตลาด					การเพิ่มขึ้นของมาตรการทางด้านอำนาจการตลาด					การเพิ่มขึ้นของธนาคารทางด้านประสิทธิภาพ				
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
	ROA	ROE	NIM	ROA	ROE	NIM	ROA	ROE	NIM	ROA	ROE	NIM	ROA	ROE	NIM
MP				0.1102** (0.0463)	0.1469*** (0.0359)	0.0457** (0.0210)									
lerner				0.0101** (0.0053)	0.0520** (0.0246)	0.0219** (0.0100)									
boone							0.0807*** (0.0263)	0.0317*** (0.0103)	0.0012*** (0.0001)						
Hansen test	94.54	93.49	72.22	90.80	91.64	66.13	93.76	93.28	72.22	87.72	94.31	72.50	94.63	96.12	62.12
AR(1)	-2.49**	-2.85***	-2.26**	-2.50**	-2.82***	-2.35**	-2.55***	-2.80***	-2.26**	-2.42***	-2.78***	-2.26**	-2.48***	-2.78***	-2.30**
AR(2)	1.50	-0.74	-0.78	1.47	-0.69	-0.77	1.45	-0.70	-0.78	1.54	-0.70	-0.72	1.60	-0.70	-0.97
Number of observation	2,260	2,260	2,260	2,260	2,260	2,260	2,260	2,260	2,260	2,260	2,260	2,260	2,260	2,260	2,260

หมายเหตุ : **/**/*** แสดงถึงระดับนัยสำคัญที่ 10%, 5% และ 1% ตามลำดับ, ตัวเลขในวงเล็บ (-) แสดงถึงความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error)

การแข่งขันทางธนาคารและกำไรของธนาคาร :

กรณีศึกษาในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ส่งผลกระทบต่อทิศทางลบต่อกำไรของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ มีค่าสัมประสิทธิ์ที่ -0.0007 ณ ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 1 ในทั้งสองคอลัมน์ อย่างไรก็ตามพบว่า ลักษณะความเป็นเจ้าของของธนาคาร (owner) นั้นส่งผลกระทบต่อกำไรของธนาคารในกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยไม่มีนัยสำคัญ

ในส่วนของตัวแปรที่แสดงถึงผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารทางด้านโครงสร้างตลาดพบว่า เมื่อใช้ดัชนีของการกระจุกตัวของธนาคาร (cr3) ดังแสดงในคอลัมน์ที่ (1) จะส่งผลกระทบต่อทิศทางบวกต่อกำไรของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.2314 ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 5 อีกทั้งเมื่อทดสอบความน่าเชื่อถือของดัชนีการแข่งขันทางโครงสร้างตลาดโดยใช้ดัชนี Herfindahl-Hirschman Index ดังแสดงในคอลัมน์ที่ (4) พบว่า ดัชนี HHI ยังคงส่งผลกระทบต่อทิศทางบวกต่อผลกำไรของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.0847 ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 1 อีกทั้งเมื่อทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบจำลอง โดยประมาณการตัวแปรกำไรด้วยดัชนี ROE และ NIM ดังแสดงในคอลัมน์ที่ (2)–(3) และ (5)–(6) พบว่า ผลการศึกษาของดัชนีชี้วัดการแข่งขันทางด้านโครงสร้างตลาดทั้ง cr3 และ HHI ยังคงส่งผลกระทบต่อทิศทางบวกต่อกำไรของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ รวมถึงตัวแปรควบคุมด้านฐานะทางการเงินของธนาคารและทางเศรษฐกิจยังคงส่งผลเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ เมื่อประมาณการตัวแปรกำไรด้วยดัชนี ROA ซึ่งเป็นการยืนยันถึงความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา

เมื่อพิจารณาผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารผ่านมุมมองทางด้านอำนาจตลาดที่มีต่อกำไรธนาคาร ดังแสดงในคอลัมน์ที่ (7)–(12) พบว่า ตัวแปรควบคุมด้านฐานะทางการเงินของธนาคารและทางเศรษฐกิจนั้นยังคงส่งผลกระทบต่อกำไรของธนาคารในทิศทางเดียวกันกับกรณีวัดการแข่งขันของธนาคารผ่านมุมมองทางด้านโครงสร้างตลาดดังกล่าวข้างต้น และเมื่อใช้ดัชนีชี้วัดการแข่งขันของธนาคารด้านอำนาจทางการตลาดที่เป็นสัดส่วนของสินทรัพย์ของธนาคารต่อสินทรัพย์รวมทั้งหมด (MP) ดังแสดงในคอลัมน์ที่ (7)–(9) พบว่า ตัวแปรดังกล่าวส่งผลกระทบต่อกำไรของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ โดยเมื่อใช้ ROA เป็นตัวแปรชี้วัดกำไรในคอลัมน์ที่ (7) จะพบค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.1102 ณ ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 5 และในกรณีใช้ดัชนีกำไรที่เป็น ROE และ NIM ดังแสดงในคอลัมน์ที่ (8)–(9) พบว่า ผลที่ได้ยังคงมีทิศทางเดียวกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.1496 และ 0.0457 ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 5 ตามลำดับ และเมื่อใช้ดัชนี Lerner Index ดังแสดงในคอลัมน์ที่ (10)–(12) พบว่า ดัชนี Lerner Index ส่งผลกระทบต่อกำไรของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ โดยเมื่อใช้ ROA ชี้วัดกำไรดังแสดงในคอลัมน์ที่ (10) จะพบค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.0101 ณ ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 5 และในกรณีที่ใช้ดัชนีชี้วัดกำไรที่เป็น ROE และ NIM ดังแสดงในคอลัมน์ที่ (11)–(12) พบว่า ผลที่ได้ยังคงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.0520 และ 0.0219 ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 5 ตามลำดับ

และเมื่อพิจารณาผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารทางด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานที่มีต่อกำไรของธนาคาร ดังแสดงในคอลัมน์ที่ (13)–(15) พบว่า ตัวแปรควบคุมทางด้านฐานะทางการเงินและทางเศรษฐกิจยังคงได้ผลที่สอดคล้องกันกับกรณีวัดการแข่งขันผ่านมุมมองทางด้านโครงสร้างตลาดและทางด้านอำนาจตลาด และสำหรับผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารพบว่า ตัวแปรดัชนี Boone นั้นส่งผลกระทบต่อทิศทางบวกต่อผลกำไรของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ โดยเมื่อใช้ ROA เป็นตัวแปรชี้วัดกำไรธนาคารดังแสดงในคอลัมน์ที่ (13) จะพบค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.0807 ณ ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 1 และในกรณีที่ใช้ดัชนี ROE และ NIM ดังแสดงในคอลัมน์ที่ (14)–(15) พบว่า ผลที่ได้ยังคงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ที่ 0.0317 และ 0.0012 ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 1 ตามลำดับ

แบบจำลองทุกแบบจำลองได้ผ่านการทดสอบทางสถิติ โดยใช้ Hansen Test เพื่อทดสอบความสมบูรณ์ของตัวแปรควบคุม (Instrument Validity) โดยพบว่า ค่าสถิติดังกล่าวไม่ปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า แบบจำลองที่ได้มีความสมบูรณ์ของตัวแปรควบคุม ดังนั้น เป็นการยืนยันถึงความสมบูรณ์ของตัวแปรควบคุมและความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา อีกทั้ง

การทดสอบ Arellano-Bond Autocorrelation Test พบว่า ค่าสถิติของ Second Order Serial Correlation (AR(2) Statistic) นั้นไม่ปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าไม่มีปัญหาของ Autocorrelation ในสมการ⁷ ดังนั้น จึงเป็นการยืนยันว่า ไม่มีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร Error Term ในเวลา t และ Error Term ในเวลา t-2 รวมทั้งในช่วงเวลาอื่น ๆ หลังจากนั้นในสมการหรือไม่มีปัญหา Autocorrelation ในสมการนั่นเอง

อภิปรายผลและสรุปผล

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาถึงผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคาร โดยพิจารณาการแข่งขันของธนาคารจากโครงสร้างตลาดของธนาคาร อำนาจทางการตลาดของธนาคาร และทางด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคาร โดยใช้กรณีศึกษาของกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวมจำนวน 6 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม โดยผลการศึกษาเมื่อพิจารณาผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารทางด้านโครงสร้างตลาดพบว่า ดัชนีของการกระจุกตัวของธนาคาร (cr3) และ Herfindahl-Hirschman Index ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อผลกำไรของธนาคารในกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมีนัยสำคัญ โดยผลที่ได้นั้นตรงกับที่ได้คาดการณ์ไว้และสอดคล้องกับสมมติฐานของ SCP hypothesis โดยหากการกระจุกตัวของธนาคารมีมากขึ้น แสดงว่า ในตลาดมีการผูกขาดที่เพิ่มขึ้นหรือมีการแข่งขันที่ลดลง ซึ่งจะทำให้ธนาคารมีความสามารถในการแสวงหากำไรได้มากขึ้น เช่น การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงและอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ต่ำ การสมรู้ร่วมคิดกัน เพื่อสร้างอำนาจการผูกขาดที่มากกว่าผู้บริโภคหรือลูกค้า เป็นต้น ซึ่งจะทำให้กำไรของธนาคารมากขึ้น โดยผลที่ได้สอดคล้องกันกับงานวิจัยที่ผ่านมาทั้งในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วและในประเทศกำลังพัฒนา เช่น Goddard et al. (2004), Lloyd-Williams et al. (1994) Sathye (2005), Athanasoglou et al. (2006), Staikouras and Wood (2004), Pasiouras and Kosmidou (2007), Kunwar (2018), Shair et al. (2019), Sarpong-Kumankoma et al. (2018) และในกรณีศึกษาของประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น Yuanita (2019), Saif-Alyousfi (2020) และ Nurwati et al. (2014)

เมื่อพิจารณาผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารผ่านมุมมองทางด้านอำนาจทางการตลาดของธนาคารพบว่า ผลที่ได้ตรงกับที่ได้คาดการณ์ไว้และสอดคล้องกับสมมติฐานอำนาจทางการตลาด โดยเปรียบเทียบ (RMP hypothesis) โดยหากธนาคารมีอำนาจตลาดหรือส่วนแบ่งตลาด (MP) ที่สูง จะทำให้ธนาคารสามารถสร้างความได้เปรียบผ่านการออกผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่หลากหลายกว่าคู่แข่ง รวมถึงสามารถปรับปรุงการให้บริการที่ดีและมีความหลากหลายมากกว่าคู่แข่ง ซึ่งจะทำให้ธนาคารมีอำนาจทางการตลาดที่สูงขึ้นผ่านการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะทำให้ธนาคารมีกำไรที่มากขึ้น ดังนั้น หากธนาคารมีส่วนแบ่งตลาดที่สูง อำนาจการตลาดที่มากหรือการแข่งขันของธนาคารน้อยลง จะทำให้กำไรของธนาคารยิ่งมากขึ้น โดยผลที่ได้สอดคล้องกันกับงานวิจัยที่ผ่านมาทั้งในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วและในประเทศกำลังพัฒนา เช่น Pawlowska (2015), Mirzaei et al. (2011), Košak and Čok (2008), Berger (1995), Ayaydin and Karakaya (2014), Yahaya et al. (2015) และ Tan (2018) เป็นต้น อีกทั้งผลที่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันในกรณี เมื่อใช้ตัวชี้วัดการแข่งขันทางด้านอำนาจตลาดแบบ Lerner Index ซึ่งยังคงสอดคล้องกับที่คาดการณ์ไว้และสอดคล้องกับสมมติฐานของ RMP hypothesis โดยเมื่อ Lerner Index สูงขึ้น ธนาคารจะมีความสามารถในการเพิ่มราคาให้เหนือกว่าต้นทุนส่วนเพิ่ม ซึ่งแสดงถึงการเพิ่มขึ้นของอำนาจตลาดของธนาคารหรือระดับการการแข่งขันของธนาคารต่ำ ซึ่งทำให้ธนาคารสามารถสร้างความได้เปรียบ

⁷ ถึงแม้ว่า ค่าสถิติของ First Order Serial Correlation (AR(1) Statistic) นั้นจะปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า ไม่มีปัญหาของ Autocorrelation ของสมการ แต่ปัญหาดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้ เมื่อมี Lag ของตัวแปรตามในแบบจำลอง ซึ่งอาจทำให้พบปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร Error Term ในเวลา t และ Error Term ในเวลา t-1 ได้

การแข่งขันทางธนาคารและกำไรของธนาคาร :
กรณีศึกษาในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ผ่านการออกผลิตภัณฑ์ทางการเงิน ปรับปรุงบริการให้หลากหลายมากกว่าคู่แข่ง ดังนั้น ทำให้ธนาคารสามารถทำกำไรได้มากขึ้น

และเมื่อพิจารณาผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารผ่านมุมมองด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคารพบว่า ดัชนี Boone ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อกำไรของธนาคาร โดยผลที่ได้นั้นตรงกับที่ได้คาดการณ์ไว้และสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการดำเนินงานและกำไรของธนาคาร (ES hypothesis) โดยหากดัชนี Boone เพิ่มขึ้น ธนาคารจะมีการแข่งขันกันน้อยลงหรือผูกขาดที่มากขึ้น ซึ่งจะ使得กำไรของธนาคารนั้นมากขึ้น เนื่องจากหากธนาคารมีประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดีขึ้นจากการบริหารจัดการที่ดี จะทำให้ธนาคารมีต้นทุนการดำเนินงานที่ต่ำลงและมีโอกาสที่จะมีส่วนแบ่งตลาดที่สูงขึ้นและทำให้ธนาคารมีกำไรที่เพิ่มขึ้นได้ โดยผลที่ได้สอดคล้องกันกับงานวิจัยที่ผ่านมา ได้แก่ Samad (2008) และ Elfeituri (2015)

ดังนั้น ผลการศึกษาพบว่า การแข่งขันของธนาคารส่งผลต่อกำไรของธนาคารในกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมีนัยสำคัญ โดยผลที่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งมุมมองทางด้านโครงสร้างตลาด อำนาจทางการตลาด และประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคาร กล่าวคือ หากธนาคารมีลักษณะของโครงสร้างตลาดที่มีการกระจุกตัวที่มาก มีอำนาจทางการตลาดของธนาคารที่มาก และมีส่วนแบ่งการตลาดที่มากอันเกิดมาจากประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ดี จะทำให้ธนาคารมีการผูกขาดที่มากขึ้นหรือมีการแข่งขันที่ลดลง ซึ่งจะส่งผลให้กำไรของธนาคารมีมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น จะเห็นว่าการแข่งขันของธนาคารที่น้อยลง จะทำให้กำไรของธนาคารเพิ่มขึ้น ซึ่งผลที่ได้นั้นถือเป็นการยืนยันถึงผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อกำไรของธนาคารที่ครอบคลุมในทุกมุมมอง โดยกำไรของธนาคารในกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั้น ได้รับอิทธิพลจากทั้งโครงสร้างตลาดของธนาคาร อำนาจทางการตลาด และประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคาร

งานวิจัยนี้ยังพบว่า ตัวแปรฐานะทางการเงินด้านขนาด ทุน และสภาพคล่องนั้นส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อกำไรของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งผลที่ได้สอดคล้องกับที่คาดการณ์ไว้ โดยหากธนาคารมีขนาดใหญ่ มีทุนมาก และสภาพคล่องที่สูง จะสะท้อนถึงฐานะทางการเงินที่สูง ซึ่งทำให้ธนาคารมีการประหยัดต่อขนาด สามารถดำเนินงานภายใต้ต้นทุนที่ลดลง และมีต้นทุนในการแสวงหาแหล่งเงินทุนจากภายนอกที่น้อยลง ซึ่งจะ使得ธนาคารมีกำไรที่มากขึ้น โดยผลที่ได้นั้นสอดคล้องกันกับงานวิจัยที่ผ่านมาทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา เช่น งานวิจัยของ Lloyd-Williams et al. (1994), Kosmidou (2008), Molyneux and Forbes (1995), Kosmidou (2008), Košak and Čok (2008), Shair et al. (2019), Albulescu (2015), Elfeituri (2015) เป็นต้น และในกรณีศึกษาในประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น Sufian and Chong (2008) และ Lee and Hsieh (2013) และสำหรับตัวแปรควบคุมของธนาคารทางด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภายในธนาคาร และตัวแปรที่สะท้อนถึงความเสี่ยงของคุณภาพสินทรัพย์ที่ธนาคารถือครองและความเสี่ยงในการปล่อยกู้พบว่า ส่งผลกระทบในทิศทางลบต่อกำไรของธนาคาร ซึ่งผลที่ได้สอดคล้องกับที่คาดการณ์ไว้ โดยเมื่ออัตราส่วนของการปล่อยกู้เพิ่มขึ้น จะทำให้ธนาคารมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่มาก และประสิทธิภาพในการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายน้อยลง และทำให้ความสามารถในการทำกำไรของธนาคารลดลง อีกทั้งเมื่อธนาคารมีอัตราส่วนของการกู้ยืมสูง ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญที่มาก จะแสดงว่าธนาคารมีความเสี่ยงในคุณภาพของสินทรัพย์ที่ธนาคารถือครองและความเสี่ยงจากการปล่อยกู้ที่สูง ดังนั้น จะทำให้รายได้และกำไรของธนาคารลดน้อยลง สำหรับตัวแปรควบคุมทางด้านเศรษฐกิจพบว่า อัตราการเจริญเติบโตของ Real GDP และอัตราเงินเฟ้อส่งผลกระทบในทิศทางบวกและลบต่อกำไรของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ โดยผลที่ได้สอดคล้องกับที่คาดการณ์ไว้ โดยหากอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาก ธนาคารจะสามารถแสวงหาเงินทุนจากภายนอกได้มากขึ้นผ่านการลงทุนในสินทรัพย์ เช่น พันธบัตร หุ้น อีกทั้งผู้กู้จะมีความสามารถในการชำระหนี้ได้มากขึ้น เมื่อเศรษฐกิจเจริญเติบโต ซึ่งทำให้ผลตอบแทนของธนาคารที่จะได้รับมีแนวโน้มมากขึ้น และ使得กำไรของธนาคารสูงขึ้น

และหากอัตราเงินเพื่อที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้เพิ่มขึ้น จะทำให้ธนาคารไม่สามารถปรับอัตราดอกเบี้ย เพื่อแสวงหารายได้ได้ทัน และต้องเผชิญกับต้นทุนที่มากกว่ารายได้ จะส่งผลให้กำไรของธนาคารลดลง โดยผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาในประเทศกำลังพัฒนาและในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นเดียวกัน ได้แก่ Albulescu (2015), Kosmidou, 2008, Majid et al. (2007), Bamsantia (2012) และ Saif-Alyousfi (2020) อย่างไรก็ตามในส่วนของผู้แปรหุ่่น ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะความเป็นเจ้าของของธนาคารนั้นส่งผลกระทบต่อกำไรของธนาคารในกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างไม่มีความสำคัญ ซึ่งผลที่ได้พบได้ในบางงานวิจัยเช่นเดียวกัน เช่น Athanasoglou et al. (2006), Nurwati et al. (2014) และ Shair et al.(2019)) โดยเมื่อทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบจำลองผ่านการประมาณการ โดยใช้ดัชนีชี้วัดกำไรของธนาคารที่เป็น ROE และ NIM พบว่า ผลการศึกษาที่ได้ยังคงสอดคล้องกับกรณีที่ใช้ตัวแปร ROA ซึ่งเป็นการยืนยันถึงความเชื่อถือของผลการศึกษา

ผลที่ได้จากงานวิจัยนี้จะเป็นข้อเสนอแนะทางนโยบายให้กับธนาคารในกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้ควรพิจารณาถึงโครงสร้างตลาดและอำนาจทางการตลาดของธนาคารในประเทศของตน เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อกำไรของธนาคาร อีกทั้งธนาคารควรมีการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดีขึ้น เช่น การพัฒนาการให้บริการ การปรับปรุงคุณภาพของระบบบริหารจัดการภายในธนาคาร เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ธนาคารมีต้นทุนการดำเนินงานที่ต่ำกว่าคู่แข่ง ซึ่งจะส่งผลให้กำไรของธนาคารมีแนวโน้มที่สูงขึ้นได้ อีกทั้งผู้ดำเนินนโยบายควรเห็นถึงความสำคัญของลักษณะตลาดของธนาคารในประเทศของตนและควรมีการควบคุมดูแลไม่ให้เกิดการผูกขาดที่มากเกินไป โดยเฉพาะในประเทศที่มีลักษณะการแข่งขันที่มีการผูกขาดที่มากจนอาจเกิดผลเสียต่อธนาคารรายย่อยอื่น ๆ ในตลาดให้มีความเสียเปรียบในการทำกำไร โดยผู้ดำเนินนโยบายในกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ควรมีการส่งเสริมให้ตลาดของธนาคารในภูมิภาคมีการแข่งขันกันมากขึ้น เช่น ส่งเสริมการให้บริการของธนาคารพาณิชย์ให้มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น และพัฒนาเทคโนโลยีทางการเงินเพื่อลดต้นทุนในการทำธุรกรรมในภูมิภาค ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมความร่วมมือของ AEC ได้ในอนาคต อีกทั้งธนาคารพาณิชย์ควรให้ความสำคัญกับฐานะทางการเงิน ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภายในธนาคาร การบริหารความเสี่ยง รวมถึงสภาพทางเศรษฐกิจที่อาจส่งผลต่อกำไรของธนาคารได้ ข้อเสนอแนะในครั้งต่อไปอาจมีการศึกษาในหัวข้อดังกล่าว โดยครอบคลุมถึงธนาคารในภูมิภาคอื่น ๆ รวมถึงศึกษาเฉพาะเจาะจงในแต่ละประเทศ หรืออาจขยายขอบเขตในการศึกษาถึงผลกระทบของการแข่งขันของธนาคารที่มีต่อตัวแปรอื่น ๆ เช่น ฐานะของธนาคาร ความเสี่ยง และประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคาร เป็นต้น

REFERENCES

- Ahamed, M. M. (2016). *Essays on bank profitability, stability and efficiency: the impact of financial inclusion and bank competition*. (Doctoral dissertation). Queen Mary University of London. Retrieved from: <https://qmro.qmul.ac.uk/xmlui/handle/123456789/12512>
- Albulescu, C. T. (2015). Banks' Profitability and Financial Soundness Indicators: A Macro-Level Investigation in Emerging Countries. *Procedia Economics and Finance*, 23: 203–209.
- Arellano, M. & Bond, S. (1991). Some Tests of Specification for Panel Data: Monte Carlo Evidence and an Application to Employment Equations. *Review of Economic Studies*, 58(2): 277–297.
- ASEAN -Thailand Secretariat. (2019). *ASEAN Economic Community*. Retrieved from: [https://asean2019.go.th/en/abouts/ASEAN Economic Community/](https://asean2019.go.th/en/abouts/ASEAN%20Economic%20Community/)
- Athanasoglou, P. P., Delis, M. D., Staikouras, C. K. (2006). Determinants of Bank Profitability in the Southeastern European Region. *Journal of Financial Decision Making*, 2: 1–17.
- Ayaydin, H. & Karakaya, A. (2014). The Effect of Bank Capital on Profitability and Risk in Turkish Banking. *International Journal of Business and Social Science*, 5(1): 252–271.
- Bain, J. S. (1951). Relation of Profit Rate to Industry Concentration: American Manufacturing. *The Quarterly Journal of Economics*, 65(3): 293–324.
- Bamsantia, N. (2012). Factors affecting the profitability of large-size Thai commercial banks (in Thai). (Master dissertation). Srinakharinwirot University. Retrieved from: http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Man_Econ/Nantaporn_B.pdf
- Berger, A. N. (1995). The Relationship between Capital and Earnings in Banking. *Journal of Money, Credit and Banking*, 27(2): 432–456
- Blundell, R. & and Bond, S. (1998). Initial conditions and moment restrictions in dynamic panel data models. *Journal of Econometrics*, 87(1): 115–143.
- Elfeituri, H. (2015). *An Empirical Investigation of Market Structure, Determinants of Profitability, Competitiveness and Productivity in MENA Economies Banking Sector*. (Doctoral dissertation). University of Portsmouth. Retrieved from: https://researchportal.port.ac.uk/portal/files/10104438/Elfeituri_Hatem_PhD.pdf.
- Evanoff, D. D. & Fortier, D. L. (1988). Reevaluation of the Structure-Conduct-Performance Paradigm in Banking. *Journal of Financial Services Research*, 1: 277–294.
- Flamini, V., McDonald, C. & Schumacher, L. (2009). *The Determinants of Commercial Bank Profitability in Sub-Saharan Africa* (IMF Working Paper No. 15). Retrieved from: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp0915.pdf>

- Goddard, J., Molyneux, P. & Wilson, J. O. S. (2004). Dynamics of Growth and Profitability in Banking. *Journal of money, Credit, and Banking*, 36(6): 1069–1090.
- Iannotta, G., Nocera, G. & Sironi, A. (2007). Ownership Structure, Risk and Performance in the European Banking Industry. *Journal of Banking & Finance*, 31(7): 2127–2149.
- Islam, M. A., Ebenezer, O. O., Sobhani, F. A., & Shahriar, M. S. (2020). The effect of product market competition on stability and capital ratio of banks in Southeast Asian countries. *Borsa Istanbul Review*, 20(3): 292–300.
- Košak, M. & Čok, M. (2008). Ownership structure and profitability of the banking sector: The evidence from the SEE region. *Proceedings of Rijeka Faculty of Economics*, 26(1): 93–122.
- Kosmidou, K. (2008). The determinants of banks' profits in Greece during the period of EU financial integration. *Managerial Finance*, 34(3): 146–159.
- Kunwar, K. (2018). Market Structure and Performance of Commercial Banks: Empirical Evidence from Nepal. *The Journal of Business and management*, 5(1): 33–41.
- Lee, C.C. & Hsieh, M. (2013). The impact of bank capital on profitability and risk in Asian banking. *Journal of International Money and Finance*, 32: 251–281.
- Loyd-Williams, D. M., Molyneux, P. & Thornton, J. (1994). Market structure and performance in Spanish banking. *Journal of Banking & Finance*, 18(3): 433–443.
- Majid, A., Zulkhibri, M., & Sufian, F. (2007). Market Structure and Competition in Emerging Market: Evidence from Malaysian Islamic Banking Industry. *Journal of Economic Cooperation*, 2(28): 99–121.
- Micco, A., Panizza, U. & Yanez, M. (2007). Bank ownership and performance. Does politics matter?. *Journal of Banking & Finance*, 31(1): 219–241.
- Mirzaei, A., Liu, G. & Moore, T. (2011). Does Market Structure Matter on Banks' Profitability and Stability Emerging versus Advanced Economies. *Journal of Banking & Finance*, 37(8): 2920–2937.
- Molyneux, P. & Forbes, W. (1995). Market structure and performance in European banking. *Applied Economics*, 27(2): 155–159.
- Nurwati, E., Achsani, A. N., Hafidhuddin, D. & Nuryartono, N. (2014). Market Structure and Bank Performance: Empirical Evidence of Islamic Banking in Indonesia. *Canadian Center of Science and Education*, 10(10): 105–117.
- Pasiouras, F. & Kosmidou, K. (2007). Factors influencing the profitability of domestic and foreign commercial banks in the European Union. *Research in International Business and Finance*, 21(2): 222–237.
- Pawłowska, M. (2015). *The impact of market structure and the business cycle on bank profitability: the role of foreign ownership. The case of Poland* (National Bank of Poland Working Paper No. 229). Retrieved from: https://www.nbp.pl/publikacje/materialy_i_studia/229_en.pdf

การแข่งขันทางธนาคารและกำไรของธนาคาร :

กรณีศึกษาในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

- Pilloff, S.J. & Rhoades, S. A. (2002). Structure and Profitability in Banking Markets. *Review of Industrial Organization*, 20(1): 81–90.
- Saif-Alyousfi, A. Y. H. (2020). Determinants of bank profitability: evidence from 47 Asian countries. *Journal of Economic Studies*. Advance online publication. DOI: 10.1108/JES-05-2020-0215
- Sarpong-Kumankoma, E., Abor, J. Y., Aboagye, A., Amidu, M. (2018). Differences in bank profit persistence in Sub-Saharan Africa. *African Journal of Economic and Management Studies*, 9(4): 512–522.
- Sathye, M. (2005). Market Structure and Performance in Australian Banking. *Review of Accounting and Finance*, 4(2): 107–124.
- Shair, F., Sun, N., Shorong, S., Atta, F. & Hussain, M. (2019). Impacts of risk and competition on the profitability of banks: Empirical evidence from Pakistan. *PLoS One*, 14(11): 1–27.
- Smirlock (1985) Evidence on the (Non) Relationship between Concentration and Profitability in Banking. *Journal of Money, Credit and Banking*, 17(1): 69–83.
- Staikouras, K. & Wood, E. (2004). The Determinants of European Bank Profitability. *International Business & Economics Research Journal*, 3(6): 57–68.
- Sufian, F. & Chong, R. R. (2008). Determinants of bank Profitability in a Developing Economy: Empirical Evidence from the Philippines. *Journal of Accounting and Finance*, 4(2): 91–112.
- Tan, Y. (2018). The Impacts of Competition and Risk on Profitability in Chinese Banking: Evidence from Boone Indicator and Stability Inefficiency. *Annals of Economics and Finance*, 19(2): 523–554.
- Ventouri, A. (2018). Bank competition and regional integration: Evidence from ASEAN nations. *Review of Development Finance*, 8: 127–140.
- World Bank. (2020). *Global Financial Development Database*. Retrieved from: <https://www.worldbank.org/en/publication/gfdr/data/global-financial-development-database>
- Yahaya, O.A., Farouk, B. K. U., Yahaya, L. S., Yusuf, M. J., Dania, I. S. (2015). Impact of Competition on the Financial Performance of Listed Deposit Money Banks in Nigeria. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 6(18): 52–61.
- Yuanita, N. (2019). Competition and bank profitability. *Economic Structures*, 8(31): 1–15.